

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

DİNİ TUTUM VE EŞ SEÇİMİ İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mürşit YILMAZ

DENİZLİ - 2024

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

DİNİ TUTUM VE EŞ SEÇİMİ İLİŞKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mürşit YILMAZ

Danışman: Doç. Dr. Hasan KAFALI

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı: Din Sosyolojisi

BEYAN

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırılmasının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Mürşit YILMAZ

ÖNSÖZ

Eş seçimi, bireylerin hayatlarını şekillendiren en önemli kararlarından biri olup, toplumsal, kültürel ve bireysel birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörler arasında dini inançlar ve dindarlık, bireylerin eş seçimi süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Dindarlık, kişinin yaşamına yön veren bir inanç sistemi olarak, değerler, ahlaki ölçütler ve sosyal normlar üzerinden bireylerin ilişki tercihlerini biçimlendirmektedir. Bu bağlamda, eş seçimi ile dindarlık arasındaki ilişki, toplumsal yapılar, bireysel değerler ve kültürel bağlamlar ışığında daha derinlemesine incelenmesi gereken önemli bir konudur.

Günümüzde, toplumsal değişimler ve evlilik normlarındaki dönüşüm, dini inançların aile yapıları ve ilişkiler üzerindeki etkisini yeniden sorgulamayı gerektirmektedir. Boşanma oranlarının arttığı, aile içi görev dağılımının yeniden şekillendiği ve bireysel değerlerin ön plana çıktığı bu dönemde, dinin evlilik kararlarındaki etkisi, toplumsal yapıyı anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışma eş seçme ve dini tutum arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada eş seçme ve dini tutum ilişkisinin yanı sıra cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, yaş, eğitim durumu, yaşadığı şehir ve politik-siyasi görüş gibi bağımsız değişkenlere göre farklılaşması da incelenmiştir.

Tez, giriş, araştırma ile ilgili bilgiler, yöntem ve teknikler, kavramsal çerçeve, araştırmanın bulguları, analiz, sonuç ve öneriler bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın konusunun belirlenip hazırlanmasına kadar tüm süreçte desteğinden dolayı danışman hocam Doç. Dr. Hasan KAFALI'ya çok teşekkür ederim.

Tezi okuyarak çok değerli katkılarını sunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Ali ÖNCÜ ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Vehbi POLAT'a ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Anket çalışmasında ve tez yazımında desteklerini esirgemeyen Doktora Öğrencisi Mehmet KAZAK ve diğer tüm öğrenci arkadaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca maddi ve manevi destekleri ile her daima yanımda olan, beni motive eden, ilim yolculuğunda kendisini rehber edindiğim çok nadide ablama, daima üzerime titreyen çok kıymetli ve zarif anneme, değerli kardeşime ve eğitim hayatımda üzerimde emeği olan bütün hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Bugüne kadar

yetişmemde emeği olan asaletli duruşu, ferasetli bakışı, örnek yaşayışı ve ahlaki öğretileriyle daima yanımda hissettiğim merhum babamı rahmet ve özlemle anıyorum. Bu çalışmayı haklarını ödeyemeyeceğim aileme ithaf ediyorum.

Gayret bizden tevfik Yüce Allah (c.c.)'dan.

Mürşit YILMAZ

Denizli, 2024

ÖZET

Tezin Başlığı: Dini Tutum ve Eş Seçimi İlişkisi	
Tezin Yazarı: Mürşit YILMAZ	Danışman: Doç. Dr. Hasan KAFALI
Kabul Tarihi: 08/11/2024	Sayfa Sayısı: 90
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı: Din Sosyolojisi	
<p>Bu çalışmanın amacı eş seçme kriterleri ve dini tutum arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada eş seçme ve dini tutum ilişkisinin yanı sıra cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, yaş, eğitim durumu, yaşadığı şehir, politik-siyasi görüş ve kendini algıladığı dindarlık düzeyi gibi bağımsız değişkenlere göre farklılaşması da incelenmiştir. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkiyel (korelasyonel) tarama modeline göre tasarlanmıştır. Çalışmanın veri toplama araçları olarak <i>Eş Seçimde Öncelikler Ölçme Aracı</i> ve <i>Dini Tutum Ölçeği</i> kullanılmıştır. Çalışma grubu ise 318'i kadın (%51), 305'i erkek (%49) olmak üzere toplam 623 kişiden oluşmaktadır. Çalışmada elde edilen veriler Statistical Program for the Social Sciences- SPSS 26.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre eş seçme ile dindarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Alt hipotezimizden doğrulananlardan bazıları şunlardır: <i>Cinsiyete göre, yaşa göre, eğitim durumuna göre, dindarlık algısına göre, politik siyasi görüşe göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.</i> Doğrulanmayan alt hipotezlerimiz: <i>Yaşanılan yere göre, sosyoekonomik duruma göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır. Eğitim durumuna ve sosyo-ekonomik duruma göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.</i></p>	
Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Eş Seçimi, Dini Tutum, Dindarlık, Evlilik	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Abstract of Master Thesis	
Title of the Thesis: The Relationship Between Religious Attitude and Spouse Selection	
Author: Mürşit YILMAZ	Danışman: Doç. Dr. Hasan KAFALI
Date: 08/11/2024	Nu. of pages: 90
Department: Philosophy and Religious Sciences	Subfield: Sociology of Religion
<p>The aim of this study is to examine the relationship between choosing a spouse and religious attitude. In addition to the relationship between choosing a spouse and religious attitude, the study also examined the differentiation according to independent variables such as gender, socio-economic status, age, educational status, city of residence, political opinion and self-perceived level of religiosity. The study was designed according to the correlational survey model, one of the quantitative research methods. The data collection tools of the study were <i>the Priorities in Choosing a Spouse Measurement Tool</i> and <i>the Religious Attitude Scale</i>. The study group consisted of a total of 623 people, 318 of whom were female (51%) and 305 of whom were male (49%). The data obtained in the study were analyzed using the Statistical Program for the Social Sciences- SPSS 26.0 statistical program. According to the findings, there is a statistically significant positive relationship between choosing a spouse and religiosity. Some of the confirmed sub-hypotheses are as follows: The level of criteria for choosing a spouse differs according to gender, age, education level, perception of religiosity, and political opinion. Unconfirmed sub-hypotheses: The level of criteria for choosing a spouse differs according to place of residence and socioeconomic status. The level of religiosity differs according to educational status and socioeconomic status.</p>	
Keywords: Sociology of Religion, Spouse Selection, Religious Attitude, Religiosity, Marriage	

İÇİNDEKİLER

BEYAN	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLOLAR DİZİNİ.....	X
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	2
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	3
IV. ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ	4
V. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	4
VI. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	5
VII. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	5
VIII. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
IX. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	8
A. Araştırmanın Evren Örneklemei	8
B. Veri Toplama Araçları.....	9
1. Kişisel Bilgi Formu	9
2. Eş Seçme Kriterleri Ölçeği	9
3. Dindarlık Ölçeği	10
C. Uygulama ve Verilerin Toplanması	10
D. İstatistiksel Analiz	10
BİRİNCİ BÖLÜM.....	11
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11

1.1.EVLİLİK.....	11
1.1.1. EŞ SEÇME.....	13
1.1.2. Eş Seçme Kriterleri	16
1.1.2.1. Denklikle İlgili Kriterler	17
1.1.2.2. Fiziksel Özelliklerle İlgili Kriterler	18
1.1.2.3. Duygusal Özelliklerle İlgili Kriterler.....	19
1.1.2.4. Düşünsel Özelliklerle İlgili Kriterler	20
1.1.2.5. Diğer Özelliklerle İlgili Kriterler.....	21
1.2. DİN VE DİNDARLIK	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	27
2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI	27
2.1.ÖRNEKLEMİN SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	27
2.1.1.Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı	27
2.1.2.Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı	27
2.1.3.Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	28
2.1.4.Örneklemin Algılanan Sosyoekonomik Durumuna Göre Dağılımı.....	28
2.1.5.Örneklemin Yaşadığı Yere Göre Dağılımı	29
2.1.6.Örneklemin Dindarlık Algısına Göre Dağılımı.....	29
2.1.7.Örneklemin Politik Siyasi Görüşe Göre Dağılımı	30
2.1.8.Katılımcıların Bazı Eş Seçme Kriterlerine Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı ve Değerlendirilmesi	30
2.2.BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE GÖRE EŞ SEÇME KRİTERLERİ.....	37
2.2.1.Cinsiyete Göre Eş Seçme Kriterleri	37
2.2.2.Yaşa Göre Eş Seçme Kriterleri	42
2.2.3.Eğitim Durumuna Göre Eş Seçme	44
2.2.4.Sosyoekonomik Duruma Göre Eş Seçme	45
2.2.5.Yaşanılan Yere Göre Eş Seçme Kriterleri	46

2.2.6.Dindarlık Algısına Göre Eş Seçme Kriterleri	47
2.2.7. Politik Siyasi Görüşe Göre Eş Seçimi Kriterleri.....	48
2.3. DİNDARLIĞA İLİŞKİN BULGULAR	49
2.3.1. Cinsiyete Göre Dindarlık	49
2.3.2. Yaşa Göre Dindarlık	51
2.3.3. Eğitim Durumuna Göre Dindarlık	52
2.3.4.Sosyoekonomik Duruma Göre Dindarlık.....	53
2.3.5.Yaşanılan Yere Göre Dindarlık.....	54
2.3.6.Dindarlık Algısına ve Dindarlık Puanları Arasındaki İlişki.....	55
2.3.7. Politik Siyasi Görüşe Göre Dindarlık	56
3. EŞ SEÇME VE DİNİ TUTUM.....	57
SONUÇ	60
ÖNERİLER.....	64
KAYNAKÇA.....	65
EKLER	71
EK-1. KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ.....	72
EK-2. EŞ SEÇME ÖLÇEĞİ.....	73
EK-3. DİNDARLIK ÖLÇEĞİ.....	74
EK-4. ETİK KURUL İZİN YAZISI.....	75

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı	27
Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı.....	27
Tablo 3: Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	28
Tablo 4: Örneklemin Sosyoekonomik Duruma Göre Dağılımı.....	28
Tablo 5: Örneklemin Yaşadığı Yere Göre Dağılımı.....	29
Tablo 6 Örneklemin Dindarlık algısına Göre Dağılımı	29
Tablo 7: Örneklemin Politik Siyasi Görüşe Göre Dağılımı	30
Tablo 8: Örneklemin Bazı Eş Seçme Kriterlerine Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı	30
Tablo 9a: Cinsiyete Göre Eş Seçme	37
Tablo 9b: Cinsiyete Göre Eş Seçme/Kriterler	40
Tablo 10: Yaşa Göre Eş Seçme	42
Tablo 11: Eğitim Durumuna Göre Eş Seçme	44
Tablo 12: Sosyoekonomik Duruma Göre Eş Seçme	45
Tablo 13: Yaşadığı Yere Göre Eş Seçme	46
Tablo 14: Dindarlık Algısına Göre Eş Seçme	47
Tablo 15: Politik Siyasi Görüşe Göre Eş Seçme	48
Tablo 16: Cinsiyete Göre Dindarlık	49
Tablo 17: Yaşa Göre Dindarlık.....	51
Tablo 18: Eğitim Durumuna Göre Dindarlık	52
Tablo 19: Sosyoekonomik Duruma Göre Dindarlık.....	53
Tablo 20: Yaşadığı Yere Göre Dindarlık.....	54
Tablo 21: Dindarlık Algısı ve Dindarlık Puanları	55
Tablo 22: Politik Siyasi Görüşe Göre Dindarlık.....	56

Tablo 23: Eş Seçme Kriterleri ve Dini Tutum Arasındaki İlişki (Korelasyon).....57

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
trans.	: Çeviren
vd.	: ve diğerleri
vb.	: ve benzeri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ESSE	: Eş Seçme Stratejileri Envanteri

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her döneminde yaşayan bütün toplumlar için önemli bir yer tutan aile olgusu, içinde bulunduğu toplum ve kültürden etkilenmektedir. Bu bağlamda din ve kültür birbiriyle etkileşim içinde olması hasebiyle din de eş seçme konusunda bireylere telkinler vererek onları yönlendirerek aile kurumunun oluşumuna etki etmektedir. Dolayısıyla eş seçimi ve dindarlık birbiriyle etkileşim halindedir.

Günümüzde boşanma oranlarının da artmasıyla birlikte evlilik öncesinde belirlenmesi gereken kriterler olması gerektiği ve bu kriterlerin eşlerin geri dönülmez bir yola girilmeden kendi beklentileri ve karşı tarafın özelliklerinin uygun olup olmadığı konusunda fikir sahibi olması gerekliliğini düşündürmektedir.

Doğru eş seçimi mutlu ailelerin oluşmasına, mutlu aileler de dolaylı olarak mutlu toplumun oluşmasına katkı sağlayacağı için toplumun en temel yapı taşı olan aile kurumunun sağlığı evlilik öncesinde doğru eş seçimine bağlıdır. Dolayısıyla çalışmamız hem eş seçimi konusunda bireylerin kriterlerinin ne olduğunu sorgulaması açısından bireysel fayda sağlamakta hem de aile kurma hakkında toplumdaki beklentilerin ne olduğu konusunda fikir vermektedir. Aynı zamanda dini tutumların eş seçimi kriterlerini etkileyip etkilemediği yönünde bilgi edinebilmek açısından önemlidir.

Bireylerin evlilik öncesinde ne istedikleri, beklentileri, uyum ve iletişimleri doğru analiz edilirse evlilik sonrası çatışmalara, uyum sorunlarına ve boşanmalara bir önlem niteliğinde olacağına şüphe yoktur. Zira evlilik öncesi süreçte gerek flört gerek nişanlılık evresindeki uyum ve çatışma durumları, evlilik sonrası için eşlere fikir verebilir.

Her toplum ve kültürün bireyin eş seçme kriterlerine doğrudan ve dolaylı etki ettiği gibi dini tutumun da kişinin eş seçme konusunda etki etmesi kaçınılmazdır. Çünkü din, bireylere dünyevi ve uhrevi hayatlarını şekillendirmek üzere bir yapı inşa etmektedir. Dolayısıyla dindarların da eş seçme konusunda dini esaslara ya da dinin belli kurallarına dikkat etmesi kaçınılmazdır.

Dinin beşikten mezara insanın hayatını şekillendiren kanunlar bütünü olması hasebiyle insanın evliliği, evliliğin şekilsel ve hukuki başlangıcı, evlilik birliği içindeki kuralları, kaideleri, hak ve sorumlulukları düzenlemesi evliliğin sürdürülmesi ve gerekiyorsa sonlandırılması noktasında bireyin inanç sisteminin örf ve adetlerle birlikte

belirleyici olması gayet tabiidir. Bu bağlamda dini tutum ve eş seçme kriterleri arasında bir ilişkinin olup olmadığı çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş başlığının altında araştırmada metodolojik olarak izlenen yol, araştırmanın önemi, yöntemi, modeli, problemleri, hipotezleri, varsayımları, sınırlılıkları, çalışma grubu ve veri toplama araçları aktarılmıştır.

Birinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi çizilecek olup eş seçme, evlilik ve dini tutum hakkında ana hatlarıyla bilgilendirmeler yer almaktadır. Aynı zamanda geçmiş yıllarda evlilikle ilgili yapılan çalışmalar da incelenmiştir.

İkinci bölümde ise elde edilen veriler değerlendirilmiş, eş seçiminde öncelikler ölçme aracı ve dini tutum ölçeğinin değerlendirilmesine ilişkin bilgilere ve sonuca yer verilmiştir.

I. Araştırmanın Konusu

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren insanın psikososyal bir varlık olması ve diğer insanlarla ve canlılarla bir arada yaşamasının getirmiş olduğu birliktelik ve bu birlikteliğin belirli kurallar ve normlar içinde gelişmesi söz konusu olmuştur. Birlikte yaşayan insanların beslenme, barınma, üreme, sevgi gibi ihtiyaçlarını belirli kurallar altına almış her toplum kendi normlarını oluşturmuştur. Bu normlar, bireylerin toplumsal yaşamda nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda bir çerçeve sunmakta olup, her toplum bu normları kendi kültürel, tarihsel ve coğrafi koşullarına göre şekillendirmiştir. Evlilik, bu normların en belirgin şekilde ortaya çıktığı hem bireysel hem de toplumsal düzeyde son derece önemli bir kurumdur.

Aynı şekilde, din de insan yaşamının her alanını şekillendiren ve bireylerin inanç sistemlerine dayanan bir yapıdır. Din, bireylerin ahlaki, toplumsal ve bireysel yaşamlarına dair belirli kurallar koyarak, inananlarına toplumsal ve kişisel davranışlar konusunda ölçütler sunar. Bu kurallar, evlilik gibi temel yaşam alanlarında da etkili olmakta ve bireylerin eş seçimi gibi önemli kararlarını şekillendirmektedir.

Bu bağlamda, çalışmamızın konusu, dini tutumların bireylerin eş seçimi kriterleri üzerindeki etkisini incelemek ve bu etkinin doğasını ve yönünü tespit etmektir. Din, bireylerin değer yargılarını ve toplumsal rol anlayışlarını şekillendiren önemli bir faktör

olarak, eş seçimi sürecinde de belirleyici bir etken olabilir. Bu çalışma, bireylerin dini inançları ve tutumlarının, eş seçimi tercihlerine olan etkisini derinlemesine analiz etmeyi hedeflemektedir.

II. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amaçlarından biri, dindarlığın bireylerin eş seçimi kriterleri üzerinde bir etkisi olup olmadığını belirlemek ve eğer bir etki varsa, bu etkinin yönünü tespit etmektir. Ayrıca, araştırma kapsamında demografik değişkenlere göre eş seçimi kriterleri arasında bir etkileşim olup olmadığı incelenmekte ve bu etkileşimin yönü üzerine bilgiler edinilmesi hedeflenmektedir. Günümüzde boşanma oranlarının arttığı göz önünde bulundurulduğunda, evliliklerin sağlıklı ve sağlam bir temele dayandırılması giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, eş seçimi kriterlerinin ve bireylerin dindarlık seviyelerinin etkileşimiyle ortaya çıkan sonuçlar, yalnızca evliliklerin güçlü temeller üzerine kurulmasına katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda bu alandaki toplumsal ve kültürel dinamiklere ışık tutacaktır. Çalışma, dindarlığın evlilik kararları üzerindeki etkisini, bireylerin değer yargıları, toplumsal normlar ve kültürel bağlamlar ışığında daha derinlemesine incelemeyi amaçlamakta olup, bu etkileşimin ortaya koyacağı bulgular, evlilik kurumunun anlaşılması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

III. Araştırmanın Önemi

Aile kurumunun oluşumu, toplumlar ve kültürler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Her toplum, kendi tarihsel, kültürel ve coğrafi koşullarına göre aile yapısını biçimlendirmiştir. Aynı şekilde, insanın varlık amacı ve inanma gerekliliği nedeniyle inanç sistemleri, bireylerin ve toplumların yaşamında merkezi bir rol oynamaktadır. Din ve dindarlık, bireylerin hayatlarını, verdikleri kararları, tercihlerini ve önceliklerini şekillendiren önemli bir faktör olarak, toplumsal ve bireysel düzeyde derin etkiler yaratmaktadır.

Çalışmamız, din ve dindarlığın bireylerin aile yapısı ve ilişkileri üzerindeki etkisini anlamaya yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Din ve aile olgusu arasındaki ilişkinin tespiti, dinin aile kurumuna olan etkisi, bireylerin eş seçimi, evlilik kararları, aile içi roller ve ilişkiler gibi alanlarda nasıl şekillendiği üzerine yapılan

derinlemesine bir inceleme, literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca, bu alanda yapılmış müstakil çalışmalara duyulan ihtiyaç ve mevcut araştırmaların sınırlı olması, çalışmamızın önemini bir kat daha artırmaktadır.

IV. Araştırmanın Problemleri

Araştırmanın temel problemi: “Eş seçme kriterleri (bağımlı değişken) ve dini tutum (bağımsız değişken) arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusudur. Bunun yanı sıra araştırmada şu alt problemlerde ele alınmıştır:

- Cinsiyete göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Yaşa göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Eğitim durumuna göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Sosyoekonomik düzeye göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Yaşanılan yere göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Dindarlık algısına göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Politik siyasi görüşe göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Cinsiyete göre dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Yaşa göre dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Eğitim durumuna göre dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Sosyo-ekonomik duruma göre dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Yaşanılan yere göre dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Dindarlık algısı ve dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- Politik siyasi görüşe göre dindarlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?

Soruları araştırmanın alt problemleridir.

V. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezi: “Eş seçimi kriterleri ve dini tutum arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dini tutum arttıkça eş seçme kriterleri artar.” yargısıdır. Bunun yanı sıra;

- Cinsiyete göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.
- Yaşa göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.
- Eğitim durumuna göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.

- Sosyoekonomik duruma göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.
- Yaşanılan yere göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.
- Dindarlık algısına göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.
- Politik siyasi görüşe göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır.
- Cinsiyete göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.
- Yaşa göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.
- Eğitim durumuna göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.
- Sosyo-ekonomik duruma göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.
- Yaşanılan yere göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.
- Dindarlık algısı ve dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.
- Politik siyasi görüşe göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.

VI. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların ölçekteki soruları doğru anlayıp algıladığı ve içten, samimi cevaplar verdikleri, eş seçme ve dindarlık arasında anlamlı ilişkiler olduğu, çalışmada kullanılan ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğu ve çalışma grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

VII. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir:

Araştırma çalışma grubuyla (Çalışma grubu Ekim 2023 ve Aralık 2023 tarihleri arasında anketimize katılan 623 kişi), ölçeklerden elde edilen verilerle, kullanılan ölçeklerin kapsamıyla ve kesitsel bir çalışma olmasından kaynaklı olarak yapıldığı zaman aralığı ile sınırlıdır.

VIII. İlgili Araştırmalar

Literatüre baktığımızda “Eş seçimi ve dindarlık ilişkisi” konusunda müstakil olarak yapılan çalışma Muhammet Bener tarafından 2010 yılında “Dindarlık- Eş Seçimi ilişkisi

(SDÜ Örneği)’¹ başlığıyla yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. Ancak gerek çalışmada kullanılan ölçeklerin farklılığı gerek aradan geçen yılların ve çalışmanın gerçekleştirildiği ortamın farklı olmasının aynı isimle aynı konuyu çalışmanın tekrara düşmek olmayacağı aksine literatür açısından bir zenginlik olacağı ve geçen yıllara göre bir kıyaslama fırsatı vereceği kanaatindeyiz.

Bener’in çalışmasında eş ‘Üniversite öğrencilerinin dindarlık düzeyleri ile eş seçimi kriterleri arasında anlamlı bir ilişki vardır’ temel hipotezinin doğrulandığı görülmüş, cinsiyet ve dindarlık düzeyleri konusunda kadınların daha dindar oldukları saptanmıştır. Dindarlık ve ailenin gelir durumu arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüş, dindarlık ve siyasi tanımlamaları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.²

Dindarlık ve eş seçimi başlığında çok fazla çalışma olmaması dolayısıyla eş seçimi konusunda yapılan çalışmaları da incelemeyi yerinde buluyoruz. Ancak değişen şartlar, kültür ve eğitim yapısı itibarıyla bu çalışmalardan 2000 yılından sonra yapılanları aktarmanın daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Literatüre bakıldığında eş seçimiyle ilgili pek çok araştırma yapılmış ve bunların pek çoğunun evlilik çağında ulaşılabilir en etkili kitlenin üniversite öğrencileri olması dolayısıyla üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı gözlemlenmiştir. Biz burada yapılan çalışmaların tamamını aktarmayıp birkaçını aktarmakla yetineceğiz.

Bu konuda Başar’ın 2010 yılında bir arkadaşlık sitesinin verileri üzerinden yaptığı çalışmada eş seçiminde kadın erkek farklılıklarını ortaya koymuştur. Bu çalışmada eğitim düzeyi ve aylık gelir arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca güzelliğin hem kadın hem erkek için önemli olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada fiziksel mesafenin de önemli olduğu sonucuna varılmış olup erkeklerin kendilerine yakın oturan kadınları tercih ettikleri görülmüştür.³

¹ Muhammet Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi (SDÜ Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011).

² Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*.

³ Ömer Başar, *Eş Seçiminde Kadın Erkek Farklılıkları* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

Eş seçiminde ideal özellikler ve ebeveyn onayının eş seçimi üzerindeki etkisini araştıran Güvensoy da 2021 yılında yaptığı çalışmada eş seçiminde potansiyel eş için aranan en önemli özelliklerin güvenilirlik, dürüstlük ve sadakat olduğunu tespit etmiştir. Çalışma sonucuna göre seküler ve muhafazakâr beliren Türk yetişkinler arasında evlilik kararında ebeveyn onayı ve ideal standartların öneminin vurgulandığı saptanmıştır.⁴

Konuyla ilgili çalışmalardan bir diğeri ise Mersin ve Konya’da üniversite öğrencileri arasında *Üniversite öğrencilerinin eş seçme stratejilerini yordama da eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi* isimli yüksek lisans tez çalışması olup; araştırmada sınırlandırıcı inançlar ve kişilik özelliklerinin boyutlarından bazılarıyla eş seçimi stratejileriyle anlamlı ilişkiler tespit edilmiş ve eş seçimi stratejilerinden bazıları ile sosyo-demografik değişkenler arasında anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir.⁵

Bağlanma stili ile eş seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi başlığıyla yazılan başka bir tezde ise bağlanma stili ve eş seçme stratejileri cinsiyetler arasında anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bağlanma stillerinden *güvenli bağlanma* ile *dini-siyasi benzerlik* ve *sosyo ekonomik düzey* arasında anlamlı, pozitif yönde, orta düzey bir ilişki tespit edilmiştir. Bağlanma stillerinden *saplantılı bağlanma*, *korkulu bağlanma* ve *kayıtsız bağlanma* ile *ESSE aile kurumu ve güven*, *fiziksel özellik* ve *aşk* alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönde, orta veya iyi düzeyde ilişki tespit edilmiştir.⁶

Topgül’ün doktora düzeyinde yaptığı kurum bakımında kalan bireylerin eş seçimi, aile kurma ve çocuk yetiştirme gibi durumlara etkisini araştırdığı araştırmada kurum deneyiminin eş seçimini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.⁷ *Gençlerde Eş Tercihi ve Sekülerlik* isimli çalışma da ise bekar gençlerin eş tercihleri araştırılmış 2023 yılında kitap

⁴ İpek Güvensoy, *Beliren Yetişkin Türkler Arasında İdeal Özellikler ve Ebeveyn Onayının Eş Seçimi Üzerindeki Etkisi* (İstanbul: Koç Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

⁵ Sümeyye Sultan Alıcı, *Üniversite öğrencilerinin eş seçme stratejilerini yordamada eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

⁶ Melike Akpınar, *Bireyin Bağlanma Stili ile Eş Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

⁷ Tuna Çağlar Topgül, *Kurum Bakımında Kalmış Yetişkinlerin Deneyimleri ve Eş Seçimi Stratejileri* (Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023).

olarak yayımlanmıştır.⁸ Babahanoğlu'nun 2020 yılında yaptığı *Eş Seçiminde Öncelikler: Bilimsel Bir Araştırma* isimli çalışmada da Başay'ın geliştirdiği eş seçmede öncelikler ölçeği kullanılmış ve farklı değişkenler ile eş seçme kriterleri değerlendirilmiştir.⁹

Bizim başlığımızdan bağımsız olarak eş seçme kriterleri konusunda literatürde pek çok çalışma yer almakta yaptığımız analizlerin sonuçlarını farklı çalışmalarla desteklemek için pek çok kaynağa başvurduğumuz bulgular bölümünde görülecektir. Bu aktardıklarımız literatürde eş seçimi konusunda yapılmış çalışmalardan bazılarıdır.

IX. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel (korelasyonel) tarama modeline göre tasarlanmıştır. Korelasyonel model, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmalardır.¹⁰ Araştırmanın veri modeli ise kesitsel modeldir.

A. Araştırmanın Evren Örnekleme

Araştırmanın evreni Türkiye'de yaşayan yaklaşık on dokuz milyonluk bekar nüfustur.¹¹ Örneklem ise rastlantısal olarak ulaşılan 624 kişidir. Örneklem evreni temsil ettiği kabulünden hareketle Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın evren büyüklüğüne göre örneklem sayılarını verdikleri tablodaki oranlara bakıldığında bu araştırmadaki örneklem sayısının 0,05 örnekleme hatası ile evreni yansıttığı değerlendirilmektedir.¹² Araştırmanın çalışma grubu 318'u kadın (%51), 305'i erkek (%49) olmak üzere tesadüfi yöntemle seçilmiş 623 kişiden oluşmaktadır. Çalışma grubuna yüz yüze, sosyal medya uygulamaları ve online platformlar üzerinden ulaşılmıştır. Çalışma grubunun yaş ortalaması 30,8'dir.

İlk aşamada araştırmanın evli ve bekarların eş seçme kriterlerinin karşılaştırmasını da içermesi amaçlanmıştır. Ancak çalışmaya katılan evli bireyler çalışmadan çıkartılmış bunun ayrı müstakil bir çalışmanın konusu olduğuna kanaat getirilmiştir.

⁸ Halil Aydınalp - Fatma Nur Şengül, *Gençlerde Eş Tercihi ve Sekülerlik* (Önsöz Yayıncılık, 2023).

⁹ Rasim Babahanoğlu, "Eş Seçiminde Öncelikler: Bilimsel Bir Araştırma", *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)* 6/2 (2020).

¹⁰ Şener Büyükoztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2017), 15.

¹¹ TÜİK, "Medeni Durum İstatistikleri", ts.

¹² Yahşi Yazıcıoğlu - Samiye Erdoğan, *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2004), 50.

B. Veri Toplama Araçları

Araştırmada *Eş Seçmede Öncelikler Ölçme Aracı*¹³ ve *Dini Tutum Ölçeğinden*¹⁴ oluşan anket formu ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Ayrıca kişilerin demografik özelliklerini belirlemek üzere kişisel bilgi formuna yer verilmiştir. Bu formda “yaş”, “cinsiyet”, “eğitim düzeyi”, “sosyoekonomik düzey”, “politik siyasi görüş”, “dindarlık algılama düzeyi”, “yaşadığı yer” ve “eşler arası en fazla yaş farkı kaç olmalıdır?” şeklinde sorulara yer verilmiştir.

Dini tutum ölçeği ve eş seçmede öncelikler ölçme aracı beşli likert formunda kullanılmıştır. Dini tutum ölçeğinde “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “fikrim yok”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” şeklinde 1’den 5’e zayıftan güçlüye doğru puanlama yapılmıştır. Aynı zamanda olumsuz ifade içeren iki madde ters puanlamaya çevrilmiştir.

Eş seçmede öncelikler ölçme aracında ise kriterler arasında önemsizden önemliye doğru 1’den 5’e bir sıralama takip edilmiş ve ifadeler şu şekilde yer almıştır. “Hiç önemli değil”, “önemli değil”, “kısmen önemli”, “önemli” ve “çok önemli”.

1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi anketi kısmında katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni, durum, eğitim düzeyi, algılanan sosyoekonomik düzey, yaşadığı yer, bireyin algıladığı dindarlık düzeyi ve politik siyasi görüşe yönelik sorular bulunmaktadır.

2. Eş Seçme Kriterleri Ölçeği

Araştırmamızda kullandığımız eş seçme kriterleri ölçeği Başay tarafından 2015 yılında *Üniversite öğrencilerinin benlik yapısı ve eş seçme kriterleri* adlı yüksek lisans tezinde geliştirilmiş olan ölçektir. Ölçekle ilgili güvenilirlik katsayısına bakılmış ve Cronbach’s Alpha değerinin .784 olduğu tespit edilmiştir. Ölçme aracı 20 madde ve 5’li likert özelliğine sahiptir. Ölçekte ters madde ve alt boyut bulunmamaktadır. Ölçek maddelerinin cevapları hiç önemli değil, önemli değil, kısmen önemli, önemli ve çok

¹³ Ali Can Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

¹⁴ Üzeyir Ok, “Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 22.

önemli şekilde en azdan en fazlaya doğru yer almaktadır. Puan düzeyi yükseldikçe kriterler yükselmektedir.¹⁵

3.Dindarlık Ölçeği

Araştırmamızda kullandığımız dini tutum ölçeği Üzeyir Ok tarafından dindarlığı ölçmek için tutum anlayışı temelinde geliştirilmiştir. Ölçek dört boyutu (duygu ilişki, biliş ve davranış) içerip her boyut için iki soruyu ihtiva etmektedir. Ölçekte 5 dereceli likert formatı kullanılmış olup düşükten yükseğe doğru "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "fikrim yok". "katılıyorum", "kesinlikle katılıyorum" şeklinde 1'den 5'e kadar yani düşükten yükseğe doğru puanlama yapılmıştır. Ok Dini Tutum ölçeğinin güvenilirlik testinde (Cronbach's alpha değerleri) ölçeğin geliştirildiği çalışmada; biliş alt boyutu için 0,75, duygu alt boyutu için 0,87, davranış alt boyutu için 86, ilişki alt boyutu için 0,85 ve dini tutum toplam puan için ise .90 olarak bulunmuştur.¹⁶

C. Uygulama ve Verilerin Toplanması

Uygulama 2023 Ekim ve Aralık aylarında online platform (Google formlar) üzerinden dijital ortama aktarılmış sosyal medya ve online platformlar üzerinden anketlerin doldurulmasıyla veriler toplanmıştır. Gerek yüz yüze yapılan anketlerin cevaplanması esnasında gerek dijital ortamdaki anketlerin cevaplanmasında katılımcılara çalışmayla ilgili açıklamalar yapılmış kişilerin rızası dışında bir aktarım yapılmamıştır.

D. İstatistiksel Analiz

Elde edilen veriler Statistical Program for the Social Sciences- SPSS 26.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veri setinde bağımsız değişkenlerden iki grupta olanlar için ilişkisiz örneklem t Testi, üç veya daha fazla grupta bağımsız değişkenlerde ise tek-yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. ANOVA testi sonucunda kategoriler arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu durumda farkın kaynağını tespit edebilmek için post hoc tukey testi yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için korelasyon analizi yapılmıştır.

¹⁵ Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*, 107.

¹⁶ Ok, "Dini Tutum Ölçeği", 528-549.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.EVLİLİK

İnsanın psiko-sosyal bir varlık olması dolayısıyla dünyada tek başına yaşaması mümkün değildir. Mutlaka bir toplumun/topluluğun parçası olarak dünyaya gelen insan aynı şekilde bir toplum ya da topluluğa bir aidiyet duygusunu yaşamak ister. Bunun en küçük parçasını aile oluşturmaktadır.

Ailenin bireylerin belli başlı yönlerine hitap eden önemli özellikleri vardır. Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine baktığımızda bireylerin birtakım ihtiyaçlarının toplumun da onaylayacağı şekilde yapılmasının evlilik yoluyla gerçekleşeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Maslow'un hiyerarşisinin ilk basamağında fiziksel ihtiyaçlar içerisinde cinsellik yer almaktadır.¹⁷ Bireyin bu ihtiyacının giderilmesi toplumsal normlara aykırı olmamalıdır. Bunun yolu da toplumun ve kültürün onayladığı evlilikten geçmektedir. Hiyerarşinin devamında ise güvenlik ihtiyacına değinilmektedir. Bunun ise bir bakıma aile yapısına işaret ettiği düşünülebilir. Bireylerin kendilerini güvende hissettikleri bir ortama, aileye ihtiyaçları vardır. Daha üst basamaklara çıktığımızda bireyde ait olma ve sevgi ihtiyacının varlığından bahsedilmektedir. İnsan psikolojik bir ihtiyaç olan sevgi ve ait olma güduları evlilik yoluyla gerçekleştirilebilir. Böylece hem toplumun beklentileri yerine getirilip hem de bireyin fiziksel, toplumsal ve psikolojik olarak ihtiyaçları yerine getirilmiş olmaktadır. Bunun aykırılık içermemesi ise içinde yaşanılan toplumun kültürüne, inanılan dinin kural ve kaidelerine uygun yapılması toplum beklentileri açısından önemlidir. Çünkü evlilik her dönem ve toplulukta belli kaideler altında gerçekleştirilmiştir.

Evlilik ve aile konusunda geçmişten günümüze farklı yaklaşımlar görmekteyiz. Bu konudaki artan problemler ve yuvaların dağılması pek çok problemi beraberinde getirmekte. Bu da eş seçimi konusunun önemini daha da arttırmaktadır. Süreci incelediğimizde sanayi devrimi ile aile yapısının da değiştiği görülmektedir. Yoğun

¹⁷ İhtiyaçlar hiyerarşisi için bakınız: Abraham H Maslow, "A Theory of Human Motivation (Ebook)", ts.

kentleşme topraktan kopmayla beraber geniş ailenin yerini modern çekirdek aileye bıraktığını; çekirdek ailenin de çok fazla hüküm sürmeden yerini bölünmüş ya da parçalanmış ailelere bıraktığını görürüz. Geleneksel geniş ailenin uğradığı bu değişim “değişme” den çok “çözülme” olarak düşünülür.¹⁸ Aynı zamanda geniş ailenin bazı önemli fonksiyonlarını da (koruyuculuk, çocukluktan yaşlılığa sakatlıktan işsizliğe sosyal yardım güvencesi, eğlence vb.) devlet üstlenmek durumunda kalmıştır.¹⁹ Dolayısıyla ailede yaşanan bu çözülme de sosyolojinin konusu kapsamındadır.

Evlilik evrensel bir olgudur. Zira ailenin temelini teşkil eden evlilik bütün ilâhî dinlerde, kadın ve erkeğin kendilerine özgü bir mahremiyet ve paylaşım alanı oluşturmalarına ve insan soyunun devamına katkı sağlamalarına imkân veren yegâne meşru ilişki olarak kabul edilmiştir.²⁰ İnsanlık tarihi boyunca her kültürde ve bütün dinlerde evlilik belli başlı kurallar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bizim dilimizde ise bu aile kurumunun oluşması evlilik ve nikâh kavramlarıyla ifade edilmiştir. Kısaca evlilik tanımlarını incelemek gerekirse şunları aktarabiliriz.

Nikâh: Sözlükte ‘Birleştirme, bir araya getirme; evlenme, evlilik; cinsel ilişki’ gibi anlamlara gelen nikâh kelimesi fıkıh terminolojisinde, şer‘an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder.²¹

Evlilik (Marriage): Toplumun en temel kurumu olan aileyi oluşturmak için bir erkekle bir kadının hayatlarını hukukî açıdan resmen ve alenen birleştirmelerini ifade eden bir kavramdır.²²

Evlilik kültürel farklılıkları içerse de tüm toplumlarda varlığı kabul edilmiş geleneksel ve toplumsal kabul edilmiş tek birliktelik şeklidir. Toplumların ayakta kalması için en önemli güçlerden biri bu birlikteliktir.²³ Evrensel olarak her toplumda toplumun

¹⁸ Vejdî Bilgin, *Sosyal Çözülme ve Din* (Samsun: Etüt, 1997), 107.

¹⁹ Bilgin, *Sosyal Çözülme ve Din*, 108.

²⁰ Fahrettin Atar, “Nikâh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/112.

²¹ Atar, “Nikâh”, 33/112.

²² Mehmet Ali Kirman, *Din Sosyolojisi Sözlüğü* (Adana: Karahan Kitabevi, 2016), 101.

²³ Nevzat Tarhan, *Evlilik Psikolojisi: Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2008), 13.

küçük bir yapısı olarak varlığını sürdürmüştür. Doğal olarak boyutları ve kapsamı birtakım değişimler geçirmiş olsa da varlığını korumuştur.²⁴

"Evlilik kavramı, 'aile' kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. 'Aile' bir grup veya örgüt, 'evlilik' ise, karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir 'sözleşme'dir. Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği, "karı-koca" olarak birbirine bağlayan doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan toplumsal yönden 'devletin' kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri yasalarla olduğu kadar, toplumsal kurallar, gelenekler, inançlarla da belirlenmiştir."²⁵

Evlilik yasal sonuçlar doğurması açısından da önemlidir. Zira birlikteliğin getirdiği sorumluluklar ve doğacak çocukların mesuliyeti ortak mal paylaşımları ve birtakım sonuçları da hem devlet nazarında hem de toplum örf adet ve geleneklerinde belli başlı normlar ve yaptırımlara dayanmaktadır. Bununa ilgili medeni kanunda yer alan tanım şöyledir: "Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar".²⁶

1.1.1. EŞ SEÇME

Bireylerin evlilik niyetinden sonraki ilk aşamaları eş seçme aşamasıdır. Bu aşamada kişi kendine fiziksel, ruhsal, ailesel, dinsel, sosyal, maddi, manevi birtakım ölçütler koyabilmektedir. Bu ölçütleri koymada bireyin içinde bulunduğu toplumun değer yargıları, bireyin eğitim seviyesi, gelişmişlik düzeyi etkili olmaktadır. Koyduğu ölçütlere uyan ya da bunlara yakın hissettiği adaylar ile evlilik yolunda adımlar atabilmektedir.

Kişilerin evlilik düşündükleri adayla arasında beklentilerin birbiriyle uyumlu olması da önemli bir noktadır. Beklentiler birbirine ne kadar yakın olursa, uyum da o kadar kolay gerçekleşir. Bu beklenti uyumu aynı zamanda evliliğin kalitesini belirler.²⁷ Evlilik huzuru, büyük ölçüde eş seçiminin doğru tercih edilmesine bağlıdır. Seçilen eş,

²⁴ İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014), 1.

²⁵ Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi*, 19.

²⁶ Nazif Kaçak, *Yeni İçtihatlarla Yeni Türk Medeni Kanunu. 1: Madde 1 - 494* (Ankara: Seçkin, 2007), 844.

²⁷ Tarhan, *Evlilik Psikolojisi*, 19.

kurulacak olan ailenin geleceğini belirleyecektir. Bu bakımdan eş seçimi yapacak insanlara evlenecekleri kişiyi doğru tanımaları ve gerçekçi duyguları barındıran yönde bir karar vermeleri önerilmektedir.²⁸ Dolayısıyla evlenmeden kişilerin beklentilerinin ne olduğu sorusunu kendine sormalı ve evlilik düşündüğü adayda bu beklentileri karşılayacak niteliklerin olup olmadığı sorusuna cevap aranmalıdır.

Eş seçme kararı, bireyin hayatında dönüm noktası niteliğinde bir karardır. Bireyin geri kalan yaşamı, vereceği evlilik kararıyla birlikte olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Evlilik süreci ve ilişkisi insanın yaşam süresinin yarısından fazlasını, hatta bazen üçte ikisinden fazlasını kapsayabilmektedir. Yani insanlar yaşamının neredeyse üçte ikisini evli olduğu kişi ve doğması muhtemel çocuklarıyla birlikte oluşan yeni bir hayat tarzı ile geçirecektir. Bu nedenle eş seçimi çok önemli bir karar olmakla birlikte evlilik her birey tarafından uyum sağlanması gereken karmaşık bir yapıdır.²⁹ Eş seçiminin ilk basamak olması ve bunun önemli olduğu konusunda Şen gömlek metaforunu aktararak şunları söyler: gömleğin düğmelerinin yanlış düğmelenmeye başlanması, devamının da yanlış gideceği ve evliliklerin sağlıksız olacağını belirtmiştir. Eş seçiminin bu gömleğin ilk düğmesi olduğu söylenebilir.³⁰ Dolayısıyla eş seçme ve evliliği yürütme eylemi sıradan basit bir olay olarak algılanmamalıdır. Hem bireyler hem toplumun üzerinde önemle durması gereken bir konudur. Toplumların devamını sağlayacak olan aile yapısının bozulmadan devam etmesi ve doğru kültür aktarımının sağlanması bu karmaşık yapının sorunsuz yürümesiyle mümkündür. Bireylerin mutlu bir hayat sürmesi de bu karmaşık yapıyı çözmeleri ve öğrenmeleriyle mümkündür. Eş seçme de bu konunun en temel basamağıdır.

Evlilik sürecinin yürütülememesinin tek taraflı olmadığı ve eş seçmenin önemi konusunda Şen *Metaforlarla Eş Seçimi* kitabında bu konuyu trafik kazası metaforuyla anlatmıştır. Nasıl ki trafik kazasında trafik polisi bütün suçu tek tarafa yazmaz daha az kusurlu tarafa da en azından 2/8 kadar dikkatsizlik puanı verirse evliliklerin sonlanmasında da kusurun tek taraflı olmadığını belirtmiştir. En azından eş seçimini

²⁸ Öznur Başyigit - Hanife Ülgen, "Türkiye'de Yapılmış Çalışmalar Bağlamında Eş Seçiminde Etkili Faktörler (2013-2023): Sistematiik Derleme", *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, (ts.), 36.

²⁹ Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*, 59.

³⁰ Bülent Şen, *Metaforlarla Eş Seçimi* (Nobel Akademik Yayıncılık, 2020), 12.

doğru yapamamak, karşı tarafı tanımadan evlenmek veya iletişimde yaptığımız hataların bu olumsuz sürece katkıda bulunduğumuzu belirtmiştir.³¹

Ülkemizde aile kurma yolunda atılan adımda geleneksel olarak süre gelmiş bazı adımlar vardır. Her ne kadar eş seçmedeki stil zamanla farklılık gösterse de evlilik kararı alındıktan sonra belli başlı adımlar izlenmektedir. Bunlar söz, nişan, kına ve düğün gibi organizasyonlardır. Biz burada bu adımlara genel olarak kısaca değineceğiz ve bu süreçlerdeki eş seçme ve aday tanıma üzerinde duracağız.

Söz kesmek, genellikle evlenmek için anlaşıp kesin karar vermek³² anlamına gelmektedir. Söz kesimi; geleneklere göre evliliğin ilk adımı, iki aile arasında evlilik, ilişkisini başlatan “sözlü bir anlaşma” ve bu ilişkinin topluma ilan edilmesi geleneğidir.³³

Nişan, evlenmeleri câiz olan iki kişinin birbiriyle evlenmeyi karşılıklı olarak vaad etmesi³⁴ anlamına gelmektedir. Özellikle görücü usulü evliliklerde adayların birbirlerini tanınması bu dönemde gerçekleşmektedir. Yani doğru bir eş seçimi için eş adayının iyi analiz edilmesi gereken zaman dilimi nişan aşamasıdır. Kına ve düğün ise her toplumda farklılık arz eden evliliğin gerçekleşmesi ve çevreye duyurulması için düzenlenen törenlerdir.

Günümüzde toplumsal değişimler sonucunda bireylerin evlilik biçimlerinde ve evliliğe yüklenen anlamlarda farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle anne babaların birçoğunun evlendikleri görücü usulü evlilikler bugün daha başka bir boyut kazanmıştır. Bugün birçok örnekte kızın ve erkeğin beğenmeleri durumunda belli bir süre görüşmelerine imkân vererek birbirlerini tanımaları sağlanmaktadır.

Gelenekselliğin ağır bastığı yörelerde görülen bir evlenme biçimi olan görücü usulünde kız seçme girişimi, doğrudan doğruya evlenecek gencin annesi, babası veya

³¹ Şen, *Metaforlarla Eş Seçimi*, 10.

³² “Söz Kesmek Türk Dil Kurumu Sözlük Anlamı”, *TDK*, ts.

³³ Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi*, 35.

³⁴ H. İbrahim Acar, “Nişan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/152.

diğer yakınları tarafından başlatılmaktadır. Gencin kızı beğenmesi yeterli değildir. Diğer aile bireylerinin de onayını alması gerekmektedir.³⁵

Büyük kentlerde ve eğitim düzeyinin yükseldiği çevrelerde en yaygın olan evlenme biçimi ise tanışıp anlaşarak evlenmedir. Kız ve erkek belli bir süre arkadaşlık yaparak birbirlerini iyice tanıdıktan sonra gerçekleştirdikleri evlenme biçimidir.³⁶ Daha sonra durumu ailelere anlatıp evlilik yoluna girilmektedir.

Ülkemizde de örnekleri görülen birçok evlenme biçimi bulunmaktadır.³⁷ Bunlardan bizim diğer ele alacaklarımız akraba evliliği ve kaçma olacaktır. Akraba evliliği, Anadolu'nun farklı yerlerinde aileleri, özellikle kardeş çocuklarının evlendirilmesi suretiyle gerçekleştirilir. Kaçma da ise aileleri razı edemeyen gençlerin ya da ekonomik imkansızlıklar nedeniyle evliliğe gücü yetmeyenlerin başvurduğu bir yöntemdir. Farklı olarak gönülsüz kaçırma durumları da vardır. Ancak günümüzde teknolojik imkanlar ve kanunlar bunu azaltmıştır. Özellikle akraba evliliği konusunda Türkiye İstatistiklerine baktığımızda önemli oranda bir azalmanın olduğunu söylemek mümkündür. Evlenme istatistikleri sonuçlarına göre, 2010 yılında gerçekleşen resmi evlenmelerin %5,9'unun akraba evliliği olduğu ve bu oranın sonraki yıllarda sürekli düşüş göstererek 2015 yılında %4,8, 2020 yılında ise %3,8 olduğu tespit edilmiştir.³⁸

1.1.2. Eş Seçme Kriterleri

Bu başlık altında kullanmış olduğumuz eş seçme de öncelikler ölçme aracının içerisinde bulunan ölçek maddelerindeki kriterler üzerinde yoğunlaşmayı ve bu kriterleri kategorize edip değerlendirmeyi uygun görüyoruz. Kategorilerimiz denklik, fiziksel özellikler, duygusal özellikler, fikir/görüş uyumu ve diğer şeklinde alt başlıklara ayırıp detaylandıracağız.

³⁵ Lütfi Sezen, "Türkiye'de Evlenme Biçimleri", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Erzurum* 27 (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı) (2005), 186.

³⁶ Sezen, "Türkiye'de Evlenme Biçimleri", 193.

³⁷ Türkiyedeki evlenme biçimleri için bkz: Sezen, "Türkiye'de Evlenme Biçimleri".

³⁸ "Türkiye İstatistik Kurumu Kurumsal", *TÜİK*, (Erişim 06 Ocak 2022).

1.1.2.1. Denklikle İlgili Kriterler

Eş seçme kriterlerinde denklikten söz edildiğinde kastedilen *eğitimde, maddi durumda, kültürde, yaşam tarzında ve sosyo kültürel seviyede* denkliktir. Denkliklerin evliliklerde evlilik uyumu ve eşlerin birbirine uyumu için önemli kriterler olduğu kabul edilir.

Ekonomik olarak denkliği düşündüğümüzde kişilerin kendi ailelerinde yaşamış oldukları hayat standardının yeni kurdukları yuvada da en azından minimum düzeyde kendi ailelerinininki ile aynı ya da yakın seviyede olmalarını beklmeleri anlaşılabilir bir beklentidir. Zira evlilik çağına kadar belli bir seviyede bu durumun alışılmışın dışına çıkması ve daha alt bir seviyeye düşmesi kurulacak yuvayı yürütülmesi zor bir sürece sokabilir. Bu yüzden eşler arası ekonomik seviyenin kabul edilebilir seviyede yakın ya da benzer olması evliliği kolaylaştıracaktır. Bu da ekonomik denkliği eş seçimi kriterlerinde önemli bir hale getirmektedir.

Denklikte eğitim konusu ayrıca önemlidir. Yaygın kanaate göre kadınların eğitimlerinin daha fazla olması sorun yaratırken erkeklerin tahsilinin fazla olması toplumda kabul görmüş gözükmektedir. Bu durumu erkek egemen toplumun bir izi olarak görebiliriz. Konu üzerine Şen, çiftler arasında eğitim farkının çok olmadığı durumlarda ve çiftlerin eğitim durumları yükseldikçe, birbirilerini daha iyi anladıkları ve daha kolay iletişim kurduklarını bildirir.³⁹

Tarhan da bu konuda şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Evlilikte denklikten kasıt eşlerin ekonomik ve kültürel düzey açısından birbirine uygun olması birbirilerini anlayabilmeleridir. Evlilikte denkliğin olması eşler arasındaki sevgi, saygı ve anlayış bağımlı güçlendirir. Evlilikte denklik konusunda göz önünde tutulan parametreler; kişiliklerin uyumu, yetiştirilme tarzları, yetiştikleri kültür ortamı, eğitim düzeyleri, zenginlik, soy gibi özelliklerdir. Bütün bu kıstasların hepsinin bütün olarak değerlendirilmesi gereklidir. Burada denklik konusunda iki tarafın birbirine yüzde yüz

³⁹ Şen, *Metaforlarla Eş Seçimi*, 30.

denk olma gibi bir durum mümkün değildir. Söz konusu denkliğin yüzde yetmiş seksen oranında olmasını yeterli görmek gerekir.”⁴⁰

Sosyo kültürel seviyede denklik ve yaşam tarzı açısından denklik ise eşlerin uyum içerisinde keyifli vakit geçirmesi için önemlidir. Zira yakın çevremizdeki arkadaşları seçerken bile aynı aktivitelerden hoşnut olmamız bize keyif veriyorken ömrümüzün kalanını beraber geçirmeye niyetlendiğimiz eş adayımızla aynı şeylerden hoşnut olmak, birlikte keyifli vakit geçirmek ve ortak ilgi alanlarına sahip olmak arzu edilen bir kriterdir. Örneğin kitap okumayı, film seyretmeyi, kamp yapmayı ve kültür gezisi yapmayı seven birinin bunlardan hoşlanmayan ya da ortak bir ilgi alanı olmayan birisiyle keyifli ve kaliteli vakit geçirmesi oldukça zor gözükmektedir.

Fıkıh literatüründe bu kavrama kefaet denilmektedir. Sözlükte “eşitlik, denklik, benzerlik ve yeterlik” anlamlarına gelen kefaet, bir fıkıh terimi olarak evlenecek eşler arasında belli hususlarda denkliğin bulunmasını, daha çok da evlenecek eşlerden erkeğin kadına denkliğini ifade eder. Denk olan erkeğe küfüv denilir.⁴¹

1.1.2.2. Fiziksel Özelliklerle İlgili Kriterler

Fiziksel kriterleri, *güzellik/yakışıklılık ve cinsel açıdan çekicilik* olarak bu başlık altında değerlendirilebilir.

Eş seçiminde aranan özelliklerde fiziksel olarak adaylar birbirinin yanına yakışan ya da kendilerine yakıştırdıkları bireyleri istemektedirler. Adayın yakışıklı/güzel olması, boy, kilo, ten rengi, göz rengi ve fiziksel olarak görünür bir engelinin bulunmaması gibi faktörlerin bu konuda ön plana çıktığı görülmektedir. Burada kastedilen dış görünüşteki güzelliştir. Ruh güzelliği ya da ahlak güzelliği değildir o konu başka başlık altında değerlendirilecektir.

Cinsel açıdan çekicilik de fiziksel olarak bireylerin adayda aradığı özellikler arasında sayılmaktadır. Burada üzerinde durmak istediğimiz nokta şudur ki fiziksel özellikler bireyler için belirleyici kriterlerden biri olsa da tek ve yegane ölçü

⁴⁰ Nevzat Tarhan, *Aile Okulu ve Evlilik* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2023), 152.

⁴¹ Hamza Aktan, “Kefâet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/166.

olmamaktadır. Zira insan sadece görüntüden ibaret değildir. Bunun yanında psikolojik, duygusal ve ruhsal faktörler önemli bir yer tutmaktadır.

1.1.2.3. Duygusal Özelliklerle İlgili Kriterler

Duygusal faktörler: *aşk/sevgi ve flört ilişkisi yaşamak* şeklinde gruplandırabiliriz. Duygusal özelliklerden kastedilen sevgi, aşk ve flört ilişkisiyle ilgili olan kriterlerdir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur; sevginin, aşkın yoğun duygular olması kişiyi gerçeklikten uzaklaştırabileceği ve kişiye mantıktan uzak sadece duygularıyla hareket etmemesi gerektiğidir. Burada kastettiğimiz aşkın büyüleyici yönüne kapılıp adayın olumsuz ya da kişiye uymayan yönlerinin göz ardı edilmemesidir. Yoksa ömrünün önemli bir kısmını geçireceği adaya karşı sevgi gerekli ve doğal bir durumdur. Zira sevgi insanda doğuştan programlanmış genetik bir koddur.

Sevgi insanın doğal bir ihtiyacıdır. İnsanda sevgi ihtiyacı olmasaydı evlilik kurumu ortaya çıkmazdı. Evlilik kurumunu oluşturan sevgi ihtiyacıdır. Evlilikte sevgi, tek başına her şeye yetmese de her türlü ilişkiyi başlatan bir unsur olarak evliliğin temel taşlarından biridir. Esas olarak evlilik sevgi saygı ve güven bağına dayanır. Sevgiyi saygı ve güvenle besleyip doğru yönetmek evliliğin sağlıklı yürümesi için gerekli koşulları hazırlar. Ayrıca sevginin sadece evlilik konusunda değil bizim göremediğimiz farklı sonuçları da vardır. İnsanların yakalandığı hastalıkların, mesela şizofreninin tedavisinde sevginin hızlandırıcı etkisi vardır. Kanseri hastalarında da sevginin farklı bir rengi olan ümit duygusuna sahip olan hastaların taşıdıkları pozitif duygular beynin mutluluk kimyasalları salgılamasına sebep olmakta ve iyileşmeye olumlu katkılar sağlamaktadır.⁴² Mamafih hayatın her alanında sevginin bu olumlu etkisi eş seçimi konusunda da önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Adayın hoş görülmesi cana yakın olması kriteri de bu başlık altında değerlendirilebilir. Aslında bu kriter daha çok mizaç, huy ya da karakter olarak da değerlendirilebilir. Zira kişinin bir olaya verdiği tepki ya da öfkeliyken ne tür davranışlar sergilediği hem kendisi için hem de etrafındaki insanlar için önemlidir. Bu yüzden bireyler evleneceği adayın hoş görülmesi, insani ilişkilerinin iyi olmasını, cana yakın olmasını arzulurlar.

⁴² Tarhan, *Aile Okulu ve Evlilik*, 139-141.

1.1.2.4. Düşünsel Özelliklerle İlgili Kriterler

Bu başlık *politik siyasi görüş, dindarlık, aynı dinden/mezhepten olmak, aile bağları, aile onayı* gibi kriterleri kapsamaktadır.

Düşünsel olarak önemli görülen kriterlerden biri de politik siyasi görüştür. Kişinin politik siyasi görüşü yaşam tarzını etkileyen bir unsur olduğu için eşlerin anlayışlarını da fikirsel olarak benzeşip benzeşmemelerini de etkileyecektir. Bu fikirsel benzerlik aynı ortamda çatışma yaşanmaması, hayata aynı pencereden bakabilmek ya da yakın bakış açılarına sahip olabilmek için önemlidir. Ayrıca fikir çatışmalarının aynı çatı altında olmaması evlilik huzuru açısından da önemli olduğu kanaatindeyiz. Sadece aynı çatı altında değil sosyal hayatımızda da aşırı fanatik siyasi ve politik söylemlerin sorunlara yol açtığı bilinen bir gerçektir ve tehlikelidir.

Din ve dindarlık konusunu ayrıca bir başlık altında değerlendireceğimiz için burada ayrıca bir detay vermeye gerek görülmemiştir. Burada bir kriter olarak dindarlık karşı tarafın yani adayın dindar olması, inandığı dinin gereklerini hayatına ne derece yansıttığı eş seçimi yapacak kişilerin aradığı kriterler arasında yer almaktadır. Aynı dinden/mezhepten olma konusunu da aynı şekilde değerlendirebiliriz. İnanılan dinin getirdiği kısıtlamalar bireyin eş seçimini etkileyebilmektedir. Zira İslam erkeklere ehli kitaptan kadınlarla evlenmeye izin verirken kadınların başka dinden biriyle evlenmesine müsaade etmemiştir.⁴³ Mezhep farklılıkları açısından düşünüldüğünde çok fazla sorun gözükme de yine de bir kriter olarak ölçekte yer aldığı için burada zikretmeyi yerinde bulduk. Bu kriterlerin önemli olup olmadığı ya da katılımcılar tarafından ne derece tercih edileceği tarafımızca da merak konusudur.

Şehirleşme ile ailelerin çekirdek aile yapısını alması, farklı şehirlerde eğitim görme, başka şehirlerde çalışma aile bireylerinin tatillerde ve bayramlarda kısıtlı zaman dilimlerinde bir araya gelebilmeleri gibi durumlardan dolayı aile bağlarının zayıfladığı görülmektedir. Ancak hala bu bağların önemli olduğunu düşünen bireyler olması bu kriteri önemli kılmaktadır.

⁴³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: H. İbrahim Acar, “Evlenme Engeli Olarak Din Farkı / Religion Difference as a Barrier to Marriage”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (ts.).

Evlilik kararı kişinin hayatını etkileyen önemli kararlardan biridir. Bireylerin bu kararda aile onayına önem vermeleri de kaçınılmaz bir durumdur. Tarhan bu konuda evlilik kararı üzerinde uzun analizler yapılması, aile olarak konunun değerlendirilmesini sonrasında kararın verilmesinin gerekliliğini vurgular. Aileler bu süreçte çocuklarına destek olmalı, onlara yol gösterici olmalı ancak kararı onların kendilerine bırakmalıdır. Ayrıca ailelerin evliliği onaylamaması durumunda genci karşılarına alıp neden onaylamadıklarını, kendisi için bu evliliğin artı ve eksilerini gence bildirmelidir.⁴⁴ Zira böyle bir kararın çatışma ortamı içerisinde sağlıklı olarak neticelendirilmesi zor gözükmektedir.

Hatta bazı ilişkilerde yıllarca görüşen, flört eden çiftlerin durumu ailelerine açması ve onay alamadıklarından dolayı birlikteliğin ayrılıkla neticlendiği çevremizde gördüğümüz pek çok örnek bulunmaktadır. Aslında burada adaylara önemli sorumluluklar düşmekte ailelerinin görüş ve düşüncelerinin ne olduğunu önceden analiz edip ona yönelik karşılarındaki kişiye haksızlık yapmamak adına aile onayını önemsiyorlarsa ve ailenin kesin ve keskin kararları varsa onları dikkate alarak hareket etmeleri gerekmektedir.

1.1.2.5. Diğer Özelliklerle İlgili Kriterler

Diğer özelliklerden kastettiğimiz ölçekte yer alan *becerikli/hamarat olması, yaş yakınlığı, bekaret ve daha önce evlenmemiş olması* kriterleridir.

Evlilik hayatı iki kişinin hayatını birleştirmesinden ibaret olmayıp ortak bir yaşam oluşturulması ve belli başlı işlerin sorumluluğunun birlikte üstlenilmesini gerektirmektedir. Ev işleri, yemek, tamirat işleri, temizlik gibi işler, yürütülmesi zorunlu olan bu işlerden sadece bir kaçıdır. Bu anlamda becerikli/hamarat olmak eş seçiminde önem verilen kriterler arasında yerini almaktadır. Zira bir erkek açısından düşündüğümüzde yirmili yaşlara kadar anne yemeğine damak zevki alışmış bir bireyin iyi yemek yapan hamarat bir eş adayını tercih etmek istemesi kaçınılmazdır. Aynı şekilde evde tüm bakım onarım işlerini babasının yaptığını gören bir kadının en az babası kadar yetenekli bu işleri yerine getirebilecek bir aday tercih etmek istemesi tabii bir durumdur.

⁴⁴ Tarhan, *Aile Okulu ve Evlilik*, 133.

Eşler arası yaş farkı konusu kişiden kişiye farklılık gösterse de yaşların yakın olması evlilik uyumu ve eşlerin birbirini anlaması açısından önemli olduğu kanaati yaygındır. Ancak burada evlilik yaşı da önemli bir etken olarak karşımıza çıkar çünkü karakteri henüz oturmamış bir durumdayken yapılan evliliklerin yaşlar yakın olsa da verimli ve uyumlu olacağını söylemek zordur. Yaş yakınlığı bir kriter olarak değerlendirmek bizim açımızdan önemlidir.

Sosyal medya ve sanal alemin hayatımıza girmesiyle hayatımızda daha fazla yer kaplayan bu kavram eş tercih ederken ne derece önemli bir kriter olduğu merak konusudur. Geçmiş yıllarda bu konu hakkında elimizde veri olmayışı geçmişle bugünü kıyaslama imkanı vermemektedir. Adayın tanınırlığı herkesçe bilinmesi anlamına gelen⁴⁵ bu kavram eş seçimi kriterlerindeki etkisi araştırmamızın sonuçları neticesinde ortaya çıkacaktır.

Bekaret ve daha önce evlenmemiş olma kriterini aynı değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. Bekaret kriterini bizim örfümüzde daha çok erkeklerin aradığı bir kriter olarak öne çıktığı gözükmektedir. Bunu Müslüman bir toplum olduğumuzdan kaynaklı olarak Hz. Peygamber'in bu konudaki tavsiyelerine bağlamak mümkün gözükmektedir. Ancak bunlar tavsiye niteliğinde olduğu unutulmamalıdır. Zira Hz. Peygamber'in eşi Hz. Hatice dul bir kadındı.

1.2. DİN VE DİNDARLIK

Birçok düşünürün belirttiği üzere din ve dindarlık tanımını ile ilgili efradını cami ağyarını mani bir tanım yapmak mümkün değildir. Akademik çevrelerin üzerinde uzlaştıkları bir din tanımı yoktur. Çünkü din olgusu çok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır.⁴⁶ Her din tanımı bir yönüyle sadece araştırmacının kabul ettiği bir tanım olarak değerlendirilebilir.⁴⁷ Bu dinin bir tanımı yoktur demek değildir. Her alan kendi bakış açısına göre kendi alanına yönelik bir tanımlamaya gidebilmektedir. Bu konuda söz söylemek isteyen düşünürler dindarlık konusunu açıklarken belli başlı boyutlara ayırarak

⁴⁵ “‘popüler’ Türk Dil Kurumu Sözlük Anlamı”, ts.

⁴⁶ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık* (Adana: Karahan Yayınları, 2007), 7.

⁴⁷ Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din*, 2007, 8.

incelemeyi uygun bulmuşlardır. Biz ise araştırmamızın çerçevesine yönelik olarak dindarlık konusunda ana hatlarıyla kısaca bilgi vermeyi uygun buluyoruz.

Dil âlimleri, din kelimesinin Arapça deyn kökünden masdar veya isim olduğunu kabul ederler. Cevherî dinin “âdet, durum; ceza, mükâfat; itaat” şeklinde başlıca üç anlamını verir ve terim olarak dinin bu son anlamdan geldiğini belirtir. Lafız olarak Arapça dışındaki Sâmi diller yanında Farsça ve Sanskritçe gibi diğer bazı dillerde de din kelimesini andıran lafızlar vardır. Ârâmî-İbrânî dilinde din “hüküm”, daino ise Arapça’daki deyyân gibi “hüküm sahibi” anlamına gelir. Pehlevî dilinde (Eski Farsça) daenâ terim olarak “din” mânasındadır. Ayrıca Soğdca’da dönden dın “din, mezhep”, Sanskritçe’de dharmadan darm veya drm “din, inanç” anlamına gelmektedir.”⁴⁸

Din (religion): kutsala, metafizik değerlere veya doğüstü bir güç olarak tanrı fikrine yer veren ve inananlara bir yaşam biçimi öngören inanç sistemidir.⁴⁹ Hem din hem de religion kelimelerinin etimolojilerinde ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, bu kelimelerin kavram düzeyinde tanımlarının yapıma çabalarında zirveye çıkmaktadır. Literatüre baktığımızda yüzlerce din tanımına rastlamaktayız. Din olgusuyla ilgilenen her filozof ve bilim adamı, kendi anlayışlarına, amaçlarına uygun tanımlar yapmış ve çalışmasını o doğrultuda yürütmüştür.⁵⁰

Din tanımları yapılırken sosyologların genel olarak iki tür tanım yaptıkları görülmektedir. Birinci tanımlar; dini pratik, doğa üstü, görülmez olan ritüel vb. gibi özsel öğelere göndermede bulunurlar. İkinciler ise; dinin fonksiyonel anlamına vurgu yaparlar. Din sosyolojisi ilk başladığında özsel tanımlar yaygındı, sonra ise fonksiyonel yaklaşım daha etkili oldu. Weber ve Drukheim’in teorileri dine özsel yaklaşımın örneği iken Luckman ve Luhmann ise fonksiyonel yaklaşımın örneğidir.⁵¹

⁴⁸ Günay Tümer, “Din (Genel Olarak Din)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/312.

⁴⁹ Kirman, *Din Sosyolojisi Sözlüğü*, 79.

⁵⁰ Murat Yıldız, “Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma”, *Tabula Rasa* 1 (01 Ocak 2001), 21.

⁵¹ Roberto Cipriani, *Din Sosyolojisi Tarih ve Teoriler*, ed. Ali Coşkun (Rağbet Yayınları, 2011), 14.

Weber, dinin özü üzerinden tanım yapmaktan kaçınsa da dinsel davranışın dışsal tezahürlerinin farklılık göstermesinden dolayı davranışların anlaşılması sadece öznel deneyimler, fikirler ve ilgili bireylerin amaçları yani dinsel davranışın amaçları yani dinsel davranışın anlamı yönünden ulaşılabileceğini söylemektedir.⁵² Weber'in amacının kolektif dini eylemi yani; cemaat içindeki eylemi ve onun doğa üstü güçlere referansını incelemektir. Aslında Weber dikkatini doğaüstü ve insan arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine verir; sonuç olarak, onun kesin din tanımı aynı zamanda fonksiyoneldi; çünkü bu düzenleme, insan ve doğa üstü arasındaki ilişkiyi yönetmeye hizmet eder.⁵³ Durkheim ise dini, kutsal (sacre) ve kutsal-dışı (profane) arasında bir ayırım yaparak kutsal kavramını dinin özü olarak kabul etmiştir. Ona göre din, kutsal şeylerle ilgili inanç ve pratiklerden oluşan ve bunları uygulayanları manevi birlik ve beraberlikle bir araya getirip cemaatle birleştiren dayanışmalı bir sistem olarak tanımlamıştır.⁵⁴ Freud, dini bir saplantı ve nevroz olarak görür. Dinin oluşumunu içgüdüsel dürtülerin baskı altına alınmasına bağlar.⁵⁵ James dini; tek başına ferdin ilahi olanla tecrübelerine dayandırır.⁵⁶ Jung da dinin özünü tecrübe olarak ele alır.⁵⁷

Din ve dindarlığın farklı şeyler olduğunu da vurgulamak gerekmektedir. “Din deyince daha çok kutsal bir öğreti anlaşılırken; dindarlık deyince söz konusu kutsal öğretinin insan hayatında canlanması akla gelmektedir.⁵⁸ Konu din ve dindarlık olunca insanın bunları benimseyip hayatına yansıtması kaçınılmazdır. Din ise belirlediği prensipler ile hayatın her alanına yönelik öğütler verdiği gibi eş seçme ve yuva kurma konusunda da pek çok öğüdü içinde barındırmaktadır. İslam dini açısından düşündüğümüzde gerek Kur'an da gerek hadislerde yer alan tavsiyeler bu konuda önem

⁵² Max Weber, *Din Sosyolojisi*, ed. Ephraim Fischhoff, çev. Latif Boyacı (İstanbul: Yarı Yayınları, 2016), 83.

⁵³ Cipriani, *Din Sosyolojisi Tarih ve Teoriler*, 15.

⁵⁴ Émile Durkheim, *Dini Hayatın İlk Şekilleri: Avustralya Totem Sistemi'nde*, çev. İzzet Er (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018), 63.

⁵⁵ Sigmund Freud, *Dinin Kökenleri: totem ve tabu, Musa ve tektanrıcılık ve diğer çalışmalar*, çev. Selçuk Budak (Ankara: Öteki, 1999), 39-40.

⁵⁶ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2020), 221.

⁵⁷ Ali Ayten, *Psikoloji ve Din Psikologların Din ve Tanrı Görüşleri* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 72.

⁵⁸ Hasan Kayıklık, “Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi”, *İslami Araştırmalar Dergisi* 19/3. sayı – Din Psikolojisi Özel Sayısı (2006), 491.

arz etmektedir.⁵⁹ Hayatını dindar olarak niteleyen insanların bu öğütleri dikkate alması ve bunlara göre karar vermesi olağan bir durumdur. Dolayısıyla araştırmada öne sürecek olduğumuz hipotezler ve problemler dini tutumun eş seçimine etki etmesi yönünde olacaktır.

Din sosyolojisinin aileyi konu edinmesi de gayet tabii bir durumdur. Zira “Din sosyolojisi sosyal bağlamı içinde ‘din’ i (inanç, ibadet ve örgütlenme), çeşitli değişkenler ışığında bireyin dini davranışını (din kurumunu), dinin toplumsal işlevlerini dinin diğer kurumlarla ilişkisini inceleyen bir disiplindir.”⁶⁰ Bu bahsedilen kurumlar arasında din siyaset, din ekonomi, din aile ilişkisi de vardır. Dolayısıyla aile hem dinin hem sosyolojinin hem de din sosyolojisinin konusudur. “Aile, dinin üzerinde önemle durduğu kurumların başında gelir. Geleneksel dinler içerisinde, aileyi esas ve temel almayan din yok gibidir. Din, direkt olarak aile kurmayı emrettiği gibi bir takım fizyolojik ve sosyal ihtiyaçların gayri meşru yollarla tatminini yasaklayarak dolaylı yoldan aileyi zorunlu kılmış olur.”⁶¹

Dinin, sosyolojinin konusu olması konusuna da değinmek gerekirse din, sosyolojinin temel inceleme konusu olduğunu söyleyebiliriz. Zira önemli sosyologların bazılarının (Comte, Durkheim, Weber gibi) merkezi ilgi alanı dindi.⁶² Dinin din sosyolojisinin konusu olduğu hakkında Günay özellikle XX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren “günümüz toplumlarında din ve dindarlık konusu” nu ele alınmaya başladığını aktarır. Nitekim bu çerçevede modern toplumun yapısı ve hayatında din ve dindarlığın yeri, dayanakları ve fonksiyonları, dinin diğer toplumsal kurum ve sistemler ve kültürle ilişkileri, kurumsallaşmış dinin ve onun toplumda dinamik bir biçimde yaşanmakta olan şeklini ifade eden dindarlığın durumu ve çeşitleri üzerinde durulduğunu bildirir.⁶³ Din topluma etki etmesi dolayısıyla da alanımızın konusunu teşkil etmektedir. Ayrıca

⁵⁹ Bu konuda detaylı bilgi için bakınız: Nihat Yatkın, “İslam’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2010), 47-61.

⁶⁰ Vejdi Bilgin, *Din ve Toplum Din Sosyolojisine Giriş* (Beyan Yayınları, 2021), 17.

⁶¹ Bilgin, *Sosyal Çözülme ve Din*, 114.

⁶² Bilgin, *Din ve Toplum Din Sosyolojisine Giriş*, 18.

⁶³ Celaleddin Çelik - Ünver Günay, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, ed. Ünver Günay - Celaleddin Çelik (Karahan Kitabevi, 2006).

toplumdaki en güçlü, en derinden hissedilen ve en etkili güçlerden biri dindir ve toplumsal hayatın önemli bir boyutunu teşkil etmektedir.⁶⁴

Dindarlık (Religiosity): Bir kişinin günlük hayatında dinin önemini ifade eden, kişinin dine inanma ve bağlanma derecesini gösteren bir kavramdır.⁶⁵ Hayatın önemli bir dönüm noktası olan evlilik konusunda dine önem veren bireylerin bu tutuma göre hareket etmek istemeleri de kaçınılmazdır. Zira her din hayata nizam verme konusunda her alanda olduğu gibi bizim konumuz olan evlilik ve eş seçme konusunda da belli başlı öğütler vermiştir.

Çalışmada kullanmış olduğumuz dindarlık ölçeğini Üzeyir Ok tutum kuramına bağlı olarak geliştirmiştir. Tutumu ise basitçe insan, nesne veya düşüncelerin (olumlu veya olumsuz bir şekilde) değerlendirilmesidir⁶⁶ şeklinde aktarmıştır. Dini tutumun eş seçimi konusunda belirleyici bir unsur olması kaçınılmazdır. Çünkü tutum insanın hayatına ne şekilde yön vereceği ve ne tür prensipler oluşturacağını belirlemesinde etkin bir unsurdur. Ayrıca Ok tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak üç farklı şekilde olduğunu öne sürmüştür. Bu bileşenlerin de birbiriyle bağlantılı olduğunu vurgulamıştır. Yani kişi dinle ilgili olumlu düşünüyorsa bu kişinin dine yönelik olumlu duygulara sahip olduğu varsayılır.⁶⁷

Dindarlığın boyutlarıyla ilgili de dindarlığın çok boyutlu olarak kavramlaştırılması özellikle Stark ve Glock'un çalışmalarıyla başlamıştır. Yaşayan dünya dinlerini inceleyen bu iki araştırmacı duygu, inanç, ibadet, bilgi ve etki olmak üzere beş boyutta ele aldıkları dindarlığın farklı şekillerde ve düzeylerde olmak üzere hemen her dinde bulunduğu iddiasındadır.⁶⁸ Bu boyutlandırmanın literatürde oldukça kabul gördüğünü ve işlevsel olduğunu söyleyebiliriz.

⁶⁴ Ejder Okumuş, *Din ve Toplumsal Çatışma* (İnsan Yayınları, 2017), 37.

⁶⁵ Kirman, *Din Sosyolojisi Sözlüğü*, 82.

⁶⁶ Ok, "Dini Tutum Ölçeği", 531.

⁶⁷ Ok, "Dini Tutum Ölçeği", 528-549.

⁶⁸ Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din*, 2007, 24.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

Bu bölümde elde edilen veriler analiz edilerek literatürdeki bulgularla kıyaslanacaktır. Öncelikle çalışmaya katılan grubun sosyo-demografik özelliklerini aktarmayı yerinde buluyoruz.

2.1.Örneklemin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında çalışma yaptığımız grubun *cinsiyeti, sosyo-ekonomik durumu, eğitim durumu, yaşı, dindarlık algısı, politik siyasi görüşü, yaşadığı şehir vb.* gibi detaylı bilgileri içeren bulgular paylaşılacaktır.

2.1.1.Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 1: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	305	49,0
Kadın	318	51,0
Toplam	623	100

Çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 305'i erkek (%49,0) ve 318'i kadın (%51,0) olmak üzere toplam 623 kişiden oluşmaktadır.

2.1.2.Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı

Tablo 2: Örneklemin Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Dağılımı	N	%
1 (18-22)	110	17,7
2 (23-30)	295	47,7
3 (31-45)	163	26,2
4 (46 ve üzeri)	55	8,8
Toplam	623	100

Yaşa göre dağılımı incelediğimizde yapmış olduğumuz gruplandırmada 18-22 yaş aralığında 110 kişinin (%17,7), 23-30 yaş aralığında 295 kişinin (%47,7) olduğu görülmektedir. 23-30 yaş aralığı, ülkemizde evlilik yaşı ortalamalarına baktığımızda bu aralığa tekabül etmektedir. Bu grup çalışma grubumuzun neredeyse yarısına tekabül

etmektedir. 31-45 yaş aralığında 163 kişi (%26,2), 46 yaş ve üzerinde ise 55 kişinin (%8,8) çalışmamıza katıldığı tespit edilmiştir. Yaş ortalamasına baktığımızda ise ortalamanın 30.8 olduğu görülmüştür.

2.1.3.Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3: Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	N	%
İlk/Orta/Lise	78	12,5
Üniversite	427	68,5
Yüksek Lisans	94	15,1
Doktora	24	3,9
Toplam	623	100

Çalışma grubunun eğitim durumuna göre dağılımına baktığımızda 78 kişinin ilk/orta/lise mezunu olduğu (%12,5), 427 katılımcının üniversite mezunu olduğu (%68,5), 94 katılımcının yüksek lisans mezunu olduğu ya da halen okuduğu (%15,1), 24 katılımcının ise doktora seviyesinde (%3,9) eğitilmiş olduğu tespit edilmiştir. Elimizdeki verilere baktığımızda katılımcıları yüksek oranda eğitilmiş kişilerden (%87,5) üniversite ve üzeri eğitilmiş olduğunu görmekteyiz.

2.1.4.Örneklemin Algılanan Sosyoekonomik Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 4: Örneklemin Sosyoekonomik Duruma Göre Dağılımı

Sosyoekonomik Durum	N	%
Alt	15	2,4
Ortanın altı	59	9,5
Orta	407	65,3
Ortanın üstü	132	21,2
Üst	10	1,6
Toplam	623	100

Çalışma grubunun kendilerini algıladıkları sosyo-ekonomik düzeylerine verdikleri yanıtları incelediğimizde %88,1'inin kendilerini orta ve üst ekonomik seviyenin üstünde

olarak algıladıkları görülmektedir. Katılımcıların %65 gibi büyük çoğunluğu kendilerini orta düzeyde ekonomik seviyede algıladıkları görülmektedir.

2.1.5.Örneklemin Yaşadığı Yere Göre Dağılımı

Tablo 5: Örneklemin Yaşadığı Yere Göre Dağılımı

Yaşadığı Yer	N	%
Üç Büyükşehir	181	29,1
Diğer Büyükşehirler	371	59,6
Diğer İller	71	11,4
Toplam	623	100

Çalışma grubumuzun yaşa göre dağılımını incelediğimizde üç büyükşehirde yani Ankara, İzmir ve İstanbul'da yaşayanların 181 kişi olduğu (%29,1) diğer büyükşehirlerde yaşayan katılımcılarımızın 371 kişisi (%59,6) diğer büyükşehirlerde olduğu, diğer illerde ise 71 katılımcımızın (%11,4) yaşadığı görülmektedir.

2.1.6.Örneklemin Dindarlık Algısına Göre Dağılımı

Tablo 6 Örneklemin Dindarlık algısına Göre Dağılımı

Dindarlık Algısı	N	%
Hiç Dindar Değil/ Dindar Değil	50	8,0
Fikrim Yok	58	9,3
Dindarım	481	77,2
Çok Dindarım	34	5,5
Toplam	623	100

Çalışma grubuna *kendi dindarlığınızı nasıl tanımlarsınız* sorusu yöneltilerek dindarlık algıları tespit edilmeye çalışılmış, toplam 50 katılımcı (%8,0), hiç dindar olmadığı ya da dindar olmadığı yönünde 58 katılımcı (9,3), fikri olmadığı yönünde 481 katılımcı (%77,2), dindar olduğu yönünde 34 katılımcı (%5,5) ise çok dindar oldukları yönünde yanıtlar vermiştir. Çalışmaya katılanların daha çok dindar çevreden olduğu tespit edilmiştir.

2.1.7.Örneklemin Politik Siyasi Görüşe Göre Dağılımı

Tablo 7: Örneklemin Politik Siyasi Görüşe Göre Dağılımı

Politik Siyasi Görüş	N	%
Milliyetçi-Muhafazakar	211	33,9
Muhafazakar	185	29,7
Sosyal Demokrat	40	6,4
Milliyetçi	65	10,4
Dünya vatandaşı	75	12,0
Diğer	47	7,5
Toplam	623	100

Katılımcıların 211'i (%33,9) kendilerini Milliyetçi-Muhafazakar,185'i (%29,7) muhafazakar, 40'ı (%6,4) sosyal demokrat, 65'i (%10,4) milliyetçi,75'i (%12,0) dünya vatandaşı, 47'si (%7,5) ise diğer seçeneğini tercih ederek politik siyasi görüşlerini belirtmişlerdir.

2.1.8.Katılımcıların Bazı Eş Seçme Kriterlerine Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı ve Değerlendirilmesi

Tablo 8: Örneklemin Bazı Eş Seçme Kriterlerine Verdikleri Cevaplara Göre Dağılımı

	N	%
Evlenmeden önce evlilik eğitiminden geçilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?		
Evet	530	85,1
Hayır	93	14,9
Evleneceğiniz kişi kendi memleketinizden olmalı mıdır?		
Evet	166	26,6
Hayır	457	73,4
Başka uyruktan biriyle evlenir misiniz?		
Evet	292	46,9
Hayır	331	53,1
Eş adayınızın görünür bir engelinin bulunması kararınızı olumsuz etkiler mi?		
Evet	82	13,2

Hayır	151	24,2
Kısmen	390	62,6
Evlenirken boşanma ihtimali göz önünde bulundurulmalı mıdır?		
Evet	305	49,0
Hayır	204	32,7
Fikrim Yok	114	18,3
Evlilik yönteminde size uygun olanı seçiniz.		
Aşk Evliliği	277	44,5
Mantık Evliliği	132	21,2
Görücü Usulü	97	15,6
Fark Etmez	117	18,8
Aile kurumunun önemli olduğuna inanıyor musunuz?		
Evet	600	96,3
Hayır	14	2,2
Fikrim Yok	9	1,4
Eş adayınıza ailenizin onayı önemli midir?		
Hiç Önemli Değil	11	1,8
Önemli Değil	17	2,7
Kısmen Önemli	139	22,3
Önemli	308	49,4
Çok Önemli	148	23,8
Evlenmeyi zorlaştıran etkenler sizce nelerdir?		
Aile	32	5,1
Ekonomi	201	32,3
Toplum	56	9,0
Duygusal Faktörler	26	4,2
Kişisel İstekler	68	10,9
Dengini Bulamamak	240	38,5

Evlenmeden önce yazılı bir şekilde evlilik sözleşmesi yapılması sizce doğru mudur?		
Evet	210	33,7
Hayır	413	66,3
Size göre eşler arası yaş farkı en fazla kaç olmalıdır?		
0-3 yaş	182	29,2
4-6 yaş	253	40,6
7-12 yaş	97	15,6
Fark etmez	91	14,6
Toplam	623	100

Katılımcılara yöneltilen *evlenmeden önce evlilik eğitiminden geçilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?* sorusuna katılımcıların büyük bölümü %85,1'i "Evet" yanıtını vermiş olduğu görülmektedir. Günümüzde belediyeler, sivil toplum kuruluşlarının bu eğitimleri düzenlemesi ve bu eğitimlere rağbetin olması da bu verilen önemin somut bir örneği olarak gösterilebilir. Boşanmaların arttığı aile birliklerinin dağıldığı günümüz toplumunda bu eğitimlerin bizde faydalı olacağı kanaati oluşmuştur. "Evlilik kararı veren bireylere evlilik öncesi, eş seçimi, aile ve evlilik konularında bilgilendirici ve farkındalığa yönelik eğitimlerin profesyoneller tarafından verilmesi önem arz etmektedir. Evlilik ile kurulan aile kurumunun devamı, sağlığı, huzur ve mutluluğu, aile içi eşitlik ve demokrasi kültürünün sağlanması için eşlere güçlendirici, eğitici, maddi ve manevi psiko-sosyal yönden destekleyici danışmanlık uygulamalarının oldukça değerli olduğu düşünülmektedir."⁶⁹ Bener'in çalışmasında da katılımcılara evlilik öncesi rehberlik ve danışmanlık faaliyetine bakışı sorulmuş bizim çalışmamızdaki benzer sonuçlar elde edilmiş katılımcıların pek çoğu %80,4'ü rehberlik ve danışmanlık hizmetine olumlu bakarken %19,6'sı fikri olmadığını beyan etmiş ve %5,8i ise bu hizmete karşı olduklarını belirtmiştir.⁷⁰ Evlilik eğitiminin önemine dikkat çeken Şen bu konuda; evlilik doyumu

⁶⁹ Babahanoğlu, "Eş Seçiminde Öncelikler", 592.

⁷⁰ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 76.

yüksek evliliklerin yapılması ve boşanma oranlarının düşürülmesinde bilinçli olarak yapılan eş seçiminin ve evlilik öncesi çift eğitimi almanın önemine dikkat çekmektedir.⁷¹

Evleneceğiniz kişi kendi memleketinizden olmalı mıdır? sorusuna ise katılımcıların % 26,6'sı “Evet” yanıtını verirken, %73,4'ü “Hayır” yanıtını vermiştir. Bu konunun çoğunluğu oluşturan bireyler tarafından önemsenmediği ve dikkate alınmadığı gözlemlenmiştir. Bunun sebebi olarak günümüzde ulaşım ve iletişim imkanlarının artması, geride kalan yakınlarla iletişimin kolaylaşmasını zikredebiliriz. Ancak kültürel uyum ve yakınlık kriterini dikkate almak gerekirse bu konunun dikkatlice değerlendirilmesi ve üzerinde durulması gerektiği kanaatindeyiz. Bu sonuca ulaşmada katılımcıların pek çoğunun üniversite ve üzeri eğitim kademesinde eğitim görmüş olmaları farklı kültür ve bölgelerden pek çok kişiyle bir arada eğitim almaları, birlikte vakit geçirmeleri, onları tanımaları olduğunu söylemek mümkündür.

Gençlerde eş tercihi ve sekülerlik çalışmasında da gençlerin eş tercihine yönelik tutumlarının yordanması amacıyla yöneltile sorulardan en fazla tercih ettikleri üçüncü seçeneğin ‘farklı kültür ve bölgelerden biriyle evlenmekte sakınca görmem’ ifadesi olmuştur. Aynı ırka, aynı soya, aynı bölgeye mensupluk geçmiş dönemlerde eş adayından beklenen bir kriterdi. Hatta aynı bölgede olmasına rağmen bazı köylerden kız almama eğilimine bile rastlanmaktaydı. Eskilerin dediği üzere ‘dışarıdan olana kız verilmez ya da yabancıdan kız alınmaz’ düşüncesinin toprağa dayalı geleneksel hayat tarzının çözülmesiyle kaybolmaya başladığı söylenebilir. Benzerlik dayanışmasının kentli bireylerde farklılığa dayalı dayanışma halini almaya başlaması; bu sürecin iletişim ve ulaşımında yaşanan gelişmelerle, etkileşim yoğunluklarının artmasıyla, özellikle eğitim ve ekonominin tetiklediği sosyal hareketliliklerle çok daha tırmandığı söylenebilir. Farklılığın gündelik hayatta artan görünürlüğü ve bunun postmodern bir geçirgenlikle kabulü anlaşılabilir evlilik ve eş tercihlerinde, üçüncü sırada da olsa etkisini göstermeye başlamıştır.⁷²

Yine konuyla ilintili *başka uyruktan biriyle evlenir misiniz?* sorusuna %46,9 “Evet”, %53,1 “Hayır” yanıtını vermiştir. Bu yanıtlar ise bize belirli bir oranda hala

⁷¹ Şen, *Metaforlarla Eş Seçimi*, 1.

⁷² Aydınalp - Şengül, *Gençlerde Eş Tercihi ve Sekülerlik*, 178, 179.

tutuculuğun devam ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu yanıtları benzerlik kapsamında değerlendirebiliriz. Kişilerin kendilerine benzer kültürde benzer yapıdaki kişilerle bir arada olmayı istemeleri şeklinde algılayabiliriz. “Bu benzerliği aileler, kültürler, eğitim, hayat görüşü ve inanç gibi alanlarda olduğunu söyleyen çalışmalar vardır.”⁷³

Eş adayınızın görünür bir engelinin bulunması kararınızı olumsuz etkiler mi? sorusuna katılımcıların %13,2’ü “Evet”, %24,2’si “Hayır”, %62,6’sı kısmen cevabını vermiştir. %62,6’lık büyük bir oranla bu konuda katılımcıların kararsız olduğu söylenebilir. Bener’in çalışmasında eş seçiminde aranılan kriterlerin sıralaması yapıldığında fiziksel çekiciliğin katılımcılar tarafından ikinci sırada önemli görüldüğü dikkat edilirse fiziksel özelliklerin eş seçiminde önemli bir yer tuttuğu aşikardır.⁷⁴

Evlenirken boşanma ihtimali göz önünde bulundurulmalı mıdır? sorusuna ise katılımcıları verdiği yanıtlar şöyledir: % 49,0 “Evet”, %32,7 “Hayır” ve %18,3 “Fikrim yok” yanıtını vermiştir. %49’un “Evet” cevabını vermesinin günümüzde meydana gelen boşanma hadiselerinin sorunlu hale dönüşmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Kadın cinayetleri, medyada ve toplumda görülen sorunlu evliliklerin göz önünde olması kişilerin bu konuya temkinli yaklaşmasına sebebiyet vereceği kanaatindeyiz. Toplumda ‘boşanabileceğin kişiyle evlen’ söyleminin yanıtlara yansıdığını iddia edebiliriz. Evlilik konusunda böyle bir konuya değinmemizin nedeni ise aile kurumunun oluşmasını etkileyen etmenler araştırılırken aynı zamanda çözülmeye dair katılımcıların görüşlerini de almayı yerinde buluyoruz. Bu konuda Yıldırım şunları söylüyor: “Kurumların çözülmeye yol açan sosyal problemler mercek altına alınıp incelenmedikçe, onlara yönelik alınacak tedbirler, bilimsel veriden yoksun olacağından, beklenen faydanın elde edilmesi güçleşecektir.”⁷⁵

Katılımcıların *hangi evlilik yönteminin* kendileri için uygun olduğuna yanıtları ise şöyledir: %44,5 “aşk evliliği”, %21,2 “mantık evliliği”, %15,6 “görücü usulü”, %18,8 ise “fark etmez” yanıtını vermiştir. Bu sorunun açıklama kısmına ise aşk ve mantık evliliği bir arada şeklinde

⁷³ Gökçe Sancak Aydın - Ayhan Demir, “Lisansüstü Öğrencilerinin Eş Seçimini Etkileyen ve Sınırlandıran Görüş ve İnançları”, *Ege Eğitim Dergisi*, (29 Aralık 2017), 635.

⁷⁴ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 74.

⁷⁵ Neşide Yıldırım, “Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri”, *Bilgi* 28 (01 Haziran 2004), 60.

ekleme yapan pek çok katılımcı olduğu gözlenmiş ilk tercihler katılımcıların yanıtları olarak kabul edilmiştir. Bu yanıtlara bakarak aşk evliliği ve mantık evliliği çalışmamızda en çok tercih edilen evlilik yöntemi olduğu görülmektedir. Başay'ın çalışmasında da benzer sonuçlar gözlenmiş katılımcılara yöneltilen “siz nasıl evlenmeyi planlıyorsunuz?” sorusuna %53,8 ile *aşk/flört usulü evlenme* ve %8,1 ile *görücü usulü evlenme* maddelerini seçmiş olması dikkate değerdir. Bu sonucun ortaya çıkmasında, toplumsal değişmelerin yanı sıra, evlilikte oluşan sorunların çözülme biçimlerinin evlilik biçimlerine göre şekillenmesi ve aşk ilişkisinin kitle iletişim araçları tarafından öne çıkarılması ve yüceltilmesinin etkili olduğu söylenebilir.⁷⁶ Babahanoğlu'nun çalışmasında da *aşk usulü evlilik* cevabını verenlerin ortalaması *görücü usulü evlilik* cevabını verenlerin ortalamasından yüksek ve *mantık evliliği* cevabını verenlerin ortalaması *görücü usulü* cevabı verenlerin ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir.⁷⁷ Araştırmamızın sonuçları ve literatüre baktığımızda *aşk evliliği* en çok kabul gören evlilik biçimi olmuş ve *görücü usulü evlilik* ise eski popüleritesini kaybetmiş gözükmektedir.

Geleneksel toplumlarda hâkim olan görücü usulü evlilik modern toplumlarda yerini bireylerin önceden tanışarak, severek ve aşık olarak gerçekleştirdikleri aşk evliliklerine bırakmıştır.⁷⁸ Ayrıca gençlerin eş seçmede daha özgür davranmaları, aşk ve sevgi odaklı evlilikler yapma eğilimini arttırmıştır. Eş seçme süreci ve evliliğe ilişkin algı ve tutumlar değişime uğramış, eş adayında aranan özellikler ve beklentiler farklılaşmıştır. Özetle, toplumsal değişimler, toplumda yaşayan bireylerin aile, evlilik ve eş seçme sürecine ilişkin bakış açısını değiştirmiş ve bireyler daha özgürlükçü, sevgi ve aşk odaklı tercihler yapmaya başlamıştır.⁷⁹ Bunlara ek olarak katılımcıların *evlilik öncesi flört dönemi olmalıdır* görüşüne yüksek oranda katıldıkları tespit edilen çalışmalarda vardır. Ondaş'ın çalışması buna örnek gösterilebilir. Bu soruya katılımcıların %49.0'nun “tamamen katılıyorum”, %36.6'sının “katılıyorum” yanıtını verdikleri görülmektedir.⁸⁰

Katılımcılara yöneltilen *aile kurumunun önemli olduğuna inanıyor musunuz?* sorusuna verdikleri yanıtların oranları şöyledir: %96,3 “Evet”, %2,2 “Hayır”, %1,4 ise

⁷⁶ Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*, 106.

⁷⁷ Babahanoğlu, “Eş Seçiminde Öncelikler”, 589.

⁷⁸ Aydınalp - Şengül, *Gençlerde Eş Tercih ve Sekülerlik*, 181.

⁷⁹ Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*, 73.

⁸⁰ Barış Ondaş, *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimiyle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi* 2007, 31.

“fikri olmadığını” belirtmiştir. Katılımcıların yanıtlarına bakarak aile kurumunun toplumda hala kıymetli ve önemli bir yerde tutulduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Eş adayınıza ailenizin onayı önemli midir? sorusuna verilen yanıtların aile onayının katılımcılar açısından önemli olduğunu göstermektedir. %49,4 önemli, %23,8 çok önemli, %22,3 kısmen önemli toplamda ise %95,5’lik bir kesimin bu konuyu önemli bulduğu görülmektedir. Bener’in çalışmasında da katılımcıların %80,9’u bu konuda ailenin görüşlerinin önemli olduğunu söylediği sonucuna ulaşılmıştır.⁸¹ Bizde aile onayının evlilik hayatının mutlu, huzurlu, sağlıklı ve sürdürülebilirlik açısından önemli olduğu kanaatindeyiz. Bu süreçte katılımcıların aile onayına önem vermelerinin toplum ve aileler açısından hem huzuru tesis edici hem de kurulacak yeni düzende güven ortamına zemin oluşturması bakımından önemli bir etken olduğunu ifade etmeliyiz. Ayrıca aile onayını önemsemediğini belirten bireylerin bile doğrudan ya da dolaylı da olsa gerek fikriyat gerek yaşam tarzı olarak ailelerinden etkilenmemesi kaçınılmazdır. Zira “Bireyin doğup, büyüdüğü ve sosyalleşmeye başladığı aile ortamından etkilenmesinin kaçınılmaz olabileceği dile getirilebilir. Evlilik konusunda bu ortamında önemli izlenimlerin kazanılması beklenen bir durumdur. Bu nedenle, evliliğe bakış açısının şekillenmesinde kök ailenin önemli bir rol üstleneceği ifade edilebilir.”⁸²

Evlenmeyi zorlaştıran etkenler sizce nelerdir? sorusuna katılımcıların %38,5’i dengini bulamamak, %32,3’ü ekonomi, %10,9’u kişisel istekler, %9’u toplum, %5,1’i aile, %4,2’si duygusal faktörler yanıtlarını vermişlerdir. Bu yanıtlara göre katılımcıların önemli bir kısmı, evliliği zorlaştıran en önemli etkenin dengini bulamamak olduğunu düşünmektedir. Onu ekonomi faktörü takip etmektedir.

Katılımcıların yaklaşık üçte ikisinin *evlilik sözleşmesine* olumlu yaklaşmadığı (%66,39 “Hayır”, üçte biri ise (%33,7) “Evet” yanıtını verdiği görülmüştür. Bu sonucun ortaya çıkmasının nedeni olarak katılımcılarımızın pek çoğunun orta tabakadan olmasını gösterebiliriz. Zira evlilik sözleşmesi deyince akla ilk gelen maddi konuların ön planda tutulduğu, mal paylaşımı gibi mevzuların gündeme geldiği bilinmektedir. Katılımcıların

⁸¹ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 80.

⁸² Gökay Keldal, “Evliliğe Bakış Açısı ve Evlilikten Beklentiler”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 30/1 (30 Nisan 2021), 6.

üst gelir grubundan olduğu bir çalışma grubuyla da bir çalışma yapılarak bu veriler karşılaştırılabilir.

Eşler arası yaş farkı en fazla kaç olmalıdır? Sorusuna katılımcılar en fazla 4-6 yaş olması (%40,6) seçeneğini işaretlemişlerdir. İkinci en çok tercih edilen (%29,2) 0-3 yaş aralığıdır. Bunları 7-12 yaş aralığı ve fark etmez seçeneği takip etmektedir. Bacanlı'nın çalışmasında kimin daha yaşlı (daha büyük) olması tercih edildiği de sorulmuş genel olarak erkeklerin daha büyük olması iki cins tarafından tercih edilmiştir.⁸³

2.2.Bağımsız Değişkenlere Göre Eş Seçme Kriterleri

Bu kısımda demografik değişkenlere göre eş seçme kriterlerinin düzeyleri analiz edilmiştir. Sonuçlar tablolarda gösterilmiş ve literatürle karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

2.2.1.Cinsiyete Göre Eş Seçme Kriterleri

Tablo 9a: Cinsiyete Göre Eş Seçme

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	305	70,30	9,350	-5,626	0,000
Kadın	318	74,18	7,828		
<i>Toplam</i>	623				

Tablo 9 incelendiğinde cinsiyete göre eş seçme kriterleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($t_{623}=-5,626=p<0,05$).⁸⁴ Aritmetik ortalamalar arasındaki farka bakıldığında kadınların $\bar{x}=74,18$, erkeklerin $\bar{x}=70,30$ olduğu görülmektedir. Buna göre kadınların eş seçme kriterlerinin erkeklere kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmada *cinsiyete göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* şeklindeki alt hipotezin doğrulandığı görülmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre cinsiyetin eş seçme kriterlerini farklılaştıran bir etken olduğu ortaya çıkmaktadır.

⁸³ Hasan Bacanlı, "Eş Tercihleri", *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal* 2/15 (08 Mart 2001), 10.

⁸⁴ İsmail Seçer, *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2017), 63.

Bu sonucun çıkmasında kadınların kriterler açısından erkeklere göre seçicilik düzeyinin yüksek olmasında, duygusal yönlerinin ağır basmasının etkili olduğunu ve psikolojik olarak erkeklerden farklı olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan çalışmalara baktığımızda Babahanoğlu'nun yaptığı araştırma da sonucumuzu destekler niteliktedir.⁸⁵ Efe tarafından üniversite öğrencilerinin eş seçim eğilimleri üzerine yapılan çalışmada 49 özellikten 41'inin kadınlar tarafından daha yüksek derecede önemsenirken 8'inin erkekler tarafından daha fazla önemsendiği sonucu elde edilmiştir.⁸⁶ Yıldırım'ın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı başka bir çalışmada da yine benzer şekilde kadınların kriterlerdeki oranının erkeklere göre yüksek olduğu görülmektedir.⁸⁷ Bugay ve Tezer'in çalışmasında da Üniversite öğrencilerinin evlenecekleri eşlerde aradıkları özellikleri cinsiyet değişkeni üzerinden değerlendirdiklerinde bizim çalışmamıza benzer sonuçlar elde etmişler ve kız öğrencilerin erkeklere göre daha seçici oldukları görülmüştür.⁸⁸ 2020 Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine bakıldığında da kadınların erkeklere oranla eş seçme kriterlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.⁸⁹

Cinsiyete göre Üniversite öğrencilerinin eş seçimi kriterleri başlığıyla yazılmış olan yüksek lisans tezinde de kriterler ve cinsiyet faktörü incelenmiş ve kızların erkeklere oranla pek çok kriterde daha yüksek oranla tercih ettiği görülmüştür. Kızlar erkeklere oranla şunları daha fazla tercih etmişlerdir: İdeolojik olarak kendilerine daha yakın olması, dini inançlar konusunda kendilerine benzer olması, yaş konusunda kendilerinden fazla olması, ekonomik durum konusunda kendilerinden üstün olması, atılganlık konusunda kendilerinden daha fazla atılgan olması gibi kriterler konusunda erkeklere oranla daha fazla tercihte bulunmuşlardır. Katılımcılara sunulan kriterlerin pek çoğunda kızlar erkeklere oranla daha fazla tercihte bulunmuşlardır.⁹⁰ Yine “Gençlerde Eş Tercih ve Sekülerlik” isimli çalışmada da bizim çalışmamızı destekler nitelikte sonuçlar ortaya

⁸⁵ Babahanoğlu, “Eş Seçiminde Öncelikler”, 591.

⁸⁶ Esin Efe, *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 59.

⁸⁷ İbrahim Yıldırım, “Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3/27 (ts.), 21.

⁸⁸ Aslı Bugay - Esin Tezer, “Üniversite Öğrencilerinin Evlenecekleri Eşlerde Aradıkları Özellikler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (01 Aralık 2008), 39.

⁸⁹ “Türkiye İstatistik Kurumu Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri”, (2020), 52.

⁹⁰ Aysel Dursun Durmazkul, *Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihleri* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1991), 40-50.

çıkılmış ve kadınların eş seçimine yönelik tutumları erkeklere oranla daha yüksek çıkmış ve bu farklılık anlamlı düzeydedir.⁹¹ *Üniversite öğrencilerinin evlenecekleri eşlerde aradıkları özellikler* isimli yapılan çalışmada da kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha seçici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁹² Gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumlarının, değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemeye yönelik yapılan başka bir çalışmada ise öğrencilerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumları cinsiyete göre farklılık gösterdiği tespit edilmiş, kız öğrencilerin erkeklere oranla daha geleneksel bir tutuma sahip oldukları ve erkeklerden ayrıştığı görülmektedir.⁹³

“Eğitim fakültesi öğrencilerinde eş seçme stratejileri ve ilişki doyumu” isimli yapılan çalışmada eş seçimi envanterleri alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiş, kadınların puanlarının erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.⁹⁴

Literatürdeki ilgili çalışmalarda bizim bulgularımızın benzeri sonuçlar gözlenmekte, kadınların erkeklere oranla kriterlerinin daha fazla olduğu bulgusu ön plana çıkmaktadır. Elde edilen veriler ve konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde *cinsiyete göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* hipotezimizin doğrulandığı görülmektedir.

Bu farklılaşmaları kriterler üzerinden kadın ve erkek katılımcıların ölçeğe verdikleri yanıtların aritmetik ortalamaları üzerinden aktarmanın uygun olduğu kanaatindeyiz.

⁹¹ Aydınalp - Şengül, *Gençlerde Eş Tercih ve Sekülerlik*, 213,214.

⁹² Bugay - Tezer, “Üniversite Öğrencilerinin Evlenecekleri Eşlerde Aradıkları Özellikler”, 36-40.

⁹³ Gülay Günay - Özgün Bener, “Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/1 (01 Ocak 2013), 7.

⁹⁴ Gökçenur Soner - Betül Düşünceli, “Eğitim fakültesi öğrencilerinde eş seçme stratejileri ve ilişki doyumu”, *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (31 Mayıs 2021), 192.

Tablo 9b: Cinsiyete Göre Eş Seçme/Kriterler

	\bar{x}		ss	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
1-Aşık Olmam/Aşk ilişkisinin olması	3,84	4,01	,910	,829
2-Güzel/Yakışıklı olması	3,40	3,20	,849	,775
3-Maddi durumunun iyi (Zengin) olması	2,47	3,01	1,023	,814
4-Bakir/Bakire olması	4,27	3,95	1,054	1,181
5-Eğitim düzeyinin benimle denk olması	2,97	3,62	1,094	1,018
6-Eş tercihimde ailemin onayı	3,65	4,09	,935	,799
7-Aynı dinden/mezhepten olmak	3,92	4,38	1,245	,965
8-Politik siyasi görüşümün benzer/aynı olması	3,23	3,68	1,192	,990
9-Kültürümün benzer/aynı olması	3,41	3,57	1,082	,956
10-Becerikli/Yetenekli/ Hamarat olması	3,56	3,63	,931	,811
11-Yaşının benimle eşit ya da yakın olması	3,20	3,19	1,007	,966
12-Ailesinin ve kendisinin sosyokültürel seviyesinin benim ailemle denk olması	3,06	3,54	1,032	,868
13-Cinsel açıdan çekici olması	3,57	3,54	,912	,904
14-Hoşgörülü/Duyarlı/Cana yakın olması	4,48	4,62	,568	,530
15-Evleneceğim kişinin dindar olması	3,89	4,23	1,122	,966
16-Daha önce evlenmemiş olması	4,07	3,95	1,083	1,057
17-Flört ilişkisi yaşıyor/yaşamış olmam	3,27	3,29	1,253	1,117
18-Yaşam tarzlarımızın birbirine uyması	4,16	4,33	,675	,666
19-Aile bağlarına düşkün olması	3,91	4,01	,924	,766
20-Evleneceğim kişinin popülaritesinin yüksek olması	2,01	2,36	1,088	,917

Erkek katılımcılar ile kadın katılımcıların tercih ettikleri kriterlerin önem sırası aritmetik ortalamalara göre şöyledir: Erkek katılımcıların tercih ettikleri kriterlerin ilk on maddenin sıralaması ve ortalamaları: *hoşgörülü/duyarlı/cana yakın olması* (4,48), *bakir/bakire olması* (4,27), *yaşam tarzlarımızın birbirine uyması* (4,16), *daha önce evlenmemiş olması* (4,07), *aynı dinden/mezhepten olmak* (3,92), *aile bağlarına düşkün olması* (3,91), *evleneceğim kişinin dindar olması* (3,89), *aşık olmam/aşk ilişkisinin olması* (3,84), *eş tercihimde ailemin onayı* (3,65), *cinsel açıdan çekici olması* (3,57). Araştırmamız ile ölçek çalışmasını yapan Başay'ın çalışmasındaki kriter sıralaması arasında tercih edilen ilk on kriterden dokuzu bizim çalışmamız ile aynıdır. Yalnızca sıralamalar farklılık göstermektedir.⁹⁵

Buna göre erkek katılımcılarda evleneceği kişide en çok *hoşgörüye* önem verirken en önemsenmeyen kriterin *popülarite* olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca erkek katılımcılarda *bakirelik* ve *daha önce evlenmemiş olması* ön sıralarda tercih ettikleri görülmektedir.

Kadın katılımcıların tercih ettikleri ilk on madde de şu şekildedir: *Hoşgörülü/duyarlı/cana yakın olması* (4,62), *aynı dinden/mezhepten olmak* (4,38), *yaşam tarzlarımızın birbirine uyması* (4,33), *evleneceğim kişinin dindar olması* (4,23), *eş tercihimde ailemin onayı* (4,09), *aile bağlarına düşkün olması* (4,01), *âşık olmam/aşk ilişkisinin olması* (4,01), *daha önce evlenmemiş olması* (3,95), *bakir/bakire olması* (3,95), *politik siyasi görüşümün benzer/aynı olması* (3,68). Kadınların tercih ettiği ilk on maddeden dokuzu sıralamalar farklı olmakla birlikte Başay'ın çalışmasıyla uyuşmaktadır.⁹⁶ Kadınların verdikleri cevaplarda dindarlık ve siyasi benzerlik faktörünün daha ön sıralarda tercih edildiği de dikkat çekmektedir. Soner ve Düşünceli'nin çalışmasında da bizim çalışmamızla benzer sonuçlar elde edilmiş ayrıca Knox, Zusman ve Nieves'in çalışmasında da aynı sonuçlar elde edildiği aktarılmıştır.⁹⁷ Ayrıca kadınların tercihlerine bakarak ve dindarlık ölçeğinden elde edilen sonuçlara baktığımızda dini olarak daha tutucu ve geleneksel tercihlerde bulduklarını söylemek mümkündür.

⁹⁵ Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*, 112.

⁹⁶ Başay, *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*, 112.

⁹⁷ Soner - Düşünceli, "Eğitim fakültesi öğrencilerinde eş seçme stratejileri ve ilişki doyumu", 195.

Erkeklerle kadınların ilk on tercihinine baktığımızda katılımcıların dokuz madde üzerinde sıralamaları farklı olsa da aynı kriterleri tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıldıkları maddeler ise onuncu maddelerdir. Kadınlar onuncu tercih olarak *politik siyasi görüşe* önem verirken erkekler için bu madde on beşinci sırada yer almaktadır. Erkeklerin onuncu maddesi ise eş adayının *cinsel açıdan çekici* olmasıdır. Kadınlar ise *cinsel açıdan çekici olması* maddesinin aritmetik ortalamalarına baktığımızda on beşinci sırada olduğu görülmektedir.

Efe'nin çalışmasında kadın erkek ayrımı yapılmaksızın yöneltelen potansiyel eşin politik görüşüne yönelik tercihlerine ilişkin soruya üniversite öğrencilerinin 2244'ü (%70.6) potansiyel eşin politik düşüncesinin kendisinininki ile *aynı olmasını* (Benimle Aynı Olması) tercih ederken, 933'ü (%29.4), bunun kendileri için *önemli olmadığını* (Benim için Önemli Değil) belirtmişlerdir.⁹⁸ Bizim çalışmamızda ise kadınların bu kriterle daha önem verdikleri görülmektedir.

Erkeklerle kadınların ortak tercih ettikleri ve sıralamaları aynı olan üç madde bulunmaktadır. Hem erkekler hem de kadınlar *hoşgörülü/duyarlı/cana yakın olması* maddesine önem verdikleri ve aritmetik ortalamalara göre bu maddenin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada *yaşam tarzlarımızın birbirine uyması* ve altıncı sırada *aile bağlarına düşkün olması* maddeleri yer almaktadır. Buna göre kadın ve erkeklerin tercih ettikleri ilk on maddeden dokuzu sıralamalar farklı olsa da aynı maddelerdir. Aynı zamanda en az tercih edilen madde; *evleneceğim kişinin popüleritesinin yüksek olması* maddesidir.

2.2.2.Yaşa Göre Eş Seçme Kriterleri

Tablo 10: Yaşa Göre Eş Seçme

<i>Yaş</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>FARK</i>
A)18-22	110	70,00	9,608	4,065	0,007	
B)23-30	295	73,28	8,891			(A-B)
C)31-45	163	71,79	8,503			

⁹⁸ Efe, *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri*, 68.

D)46 ve üzeri	55	72,96	6,658	
Toplam	623	72,28	8,816	(ANOVA)

Çalışma kapsamında yaş değişkeni kategorize edilmemiş ve katılımcılardan yaşlarını yazmaları istenmiştir. Daha sonra katılımcıların yaşları kategorize edilmiştir. Yaş ortalaması ise 30.8 olarak tespit edilmiştir.

Yaş gruplarına göre eş seçme kriterleri anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı bakıldığında yukarıdaki tabloda elde edilen verilere göre yaş ve eş seçme kriterleri arasında istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F_{623}=4,065; p<0,05$). Yukarıdaki verilerde grupların aritmetik ortalamaları incelendiğinde 18-22 yaş grubunun $\bar{X}=70,00$, 23-30 yaş grubunun $\bar{X}=73,28$ ve 31-45 yaş grubunun $\bar{X}=71,79$ olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmacının öne sürdüğü *yaşa göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre yaşın eş seçimi kriterlerini etkilediği tespit edilmiştir.

Bu farklılaşma 18-22 ve 23-30 yaş gruplarında anlamlılık göstermektedir. 23-30 yaş grubu ülkemizde evliliğin ciddi olarak düşünüldüğü ve gerçekleştiği yaş grubudur. 2023 yılı TÜİK verilerine göre kadınlarda evlilik yaşı 25,7 erkeklerde ise 28,3 şeklinde tespit edilmiştir.⁹⁹ Bu da bizim verilerimizle uyumluluk göstermektedir. Bu yaş aralığının ülkemizde eğitim ve meslek edinip iş hayatına atılım sağlanan yaş olduğunu göz önünde bulundurursak 23-30 yaş arası evlilik düşüncesinin ciddiyet kazandığı ve geleneksel olarak ailelerin bu yaş grubunun evlilik için ideal yaş olduğu algısını zikredebiliriz. Zira katılımcılarımızın büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğunu da göz önünde bulundurursak bu öngörümüz daha sağlam temellere oturacaktır. Çünkü: “25 yaş itibarıyla bireyin meslek edinmesi ve ekonomik yeterliliği evlenme için daha uygun bir zemin oluşturmaktadır.”¹⁰⁰

Tabloda görüleceği üzere 23-30 yaş grubunun ortalamasının yüksek olması bizlere evlenme çağındaki bireylerin kriterler açısından daha yüksek beklentiler içinde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yaş düştükçe kriterlerin arttığını ve anlamlılık

⁹⁹ TÜİK, “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri,2023” (22 Şubat 2024).

¹⁰⁰ Aydınalp - Şengül, *Gençlerde Eş Tercih ve Sekülerlik*, 224.

bulduğunu belirten araştırmalar da vardır.¹⁰¹ Bu durum bizim çalışmamızla tutarlılık göstermemektedir. Aksine bizim verilerimizde 18-22 yař grubunun en dūřuk aritmetik ortalama da olduğu görülmektedir. Bu sonucu, 18-22 yař grubunun ülkemizde yüksek öğrenime devam yaşı olmasına bağlayabiliriz.

Bunun yanında yař ile kriterler arasında anlamlılık olmadığını tespit eden araştırmalar da vardır: Dūřınmez'in *niversite đrencilerinin Evlilik Ve Eř Seçimine İlişkin Görüř ve Dūřnceleri* adlı araştırmasında "yař ile kriterler arasında" bu konu üzerinde de durulmuş, bahsi geçen çalışmada yař ile romantizm ve eř seçimine yönelik tutumlar arasında bir anlamlılık tespit edilmemiştir.¹⁰² Babahanođlu'nun çalışmasında da bir anlamlılığa rastlanmamıştır.¹⁰³ Aydınalp ve şengül'n *Gençlerde Eř Tercih Ve Sekülerlik* alışmasında da bir anlamlılığa rastlanmamış ancak 25-30 yař grubunun 18-24 yař grubuna göre eř seçimine yönelik tutumları aritmetik ortalamaları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁴

Ancak Türkiye istatistik kurumunun 2020 verilerine bakıldığında belirlemiş oldukları maddelerin birçoğunda yaş gruplarında yaş ilerledikçe ortalamalarda bir artış gözlemlenmektedir.¹⁰⁵ Fakat bu konuda anlamlılık ile ilgili bir veri sunulmamıştır.

2.2.3.Eğitim Durumuna Göre Eş Seçme

Tablo 11: Eğitim Durumuna Göre Eş Seçme

<i>Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>x̄</i>	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Farklar</i>
A-İlk/Orta/Lise	78	69,71	9,917	4,215	0,015	
B-niversite	427	72,47	8,563			(A-B) (A-C)
C-Yüksek Lisans ve üzeri	118	73,28	8,714			
<i>Toplam</i>	<i>623</i>	<i>72,28</i>	<i>8,816</i>			<i>(ANOVA)</i>

¹⁰¹ Alaeddin Kasapkara - Betül Kasapkara, "20-30 Yaş Grubu Bekar Erkeklerin Eş Seçimine Yönelik Tutumları ve Eşten Beklentilerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi", (ts.).

¹⁰² Reyhan zdođru Dūřınmez, *niversite đrencilerinin Evlilik Ve Eř Seçimine İliřkin Görüř ve Dūřnceleri* (Ankara: Turgut zal Üniversitesi Sađlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 75.

¹⁰³ Babahanoğlu, "Eş Seçiminde ncelikler", 590.

¹⁰⁴ Aydınalp - şengül, *Gençlerde Eş Tercih ve Sekülerlik*, 224.

¹⁰⁵ "Türkiye İstatistik Kurumu Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri", (2020), 52-54.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, eğitim düzeyine göre eş seçme kriterleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($F_{623}=4,215$; $p<0,05$). Eğitim düzeyi arttıkça eş seçme kriterlerinin arttığını görmekteyiz. İlk/orta/lise mezunları ile Üniversite ve yüksek lisans mezunlarının kriterlerinin farklılaştığı görülmektedir. Buna göre araştırmacının öne sürdüğü *eğitim durumuna göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* hipotezi doğrulanmıştır. Buna eğitim seviyesi yükselen bireylerin kendileri gibi eğitim seviyesi yüksek bireylerle ya da beklentileri, akademik kariyerleri gibi etkenlerle kendilerine kriter koymaları ve buna göre tercihte bulunmaları etkili olabilmektedir. Yani eğitim yükseldikçe kriterler yükselmektedir. Bu konuda toplumdaki genel normlara baktığımızda da bu mümkün gözükmemektedir.

Lisansüstü öğrencilerinin eş seçimini etkileyen ve sınırlandıran görüş ve inançlarını araştıran nicel bir çalışmada lisansüstü eğitim düzeyinde pek çok katılımcı tarafından eğitimin önemli bir özellik olduğunun belirtilmesi dikkat çekmektedir. Bunun yanında evrim kuramına göre iyi eğitim almış olmanın iyi bir ebeveyn adayı olmak ve iyi kaynaklara sahip olmaya aday olmakla açıklanabileceği aktarılmıştır.¹⁰⁶ Bu da iyi eğitim almış bireylerin kendileri gibi iyi eğitim almışları tercih etmesini doğal kılmaktadır. Bu çalışmadaki sonuçlar da bizim çalışmamızdaki bulgularla paralellik arz etmektedir.

Bununla birlikte eğitim düzeyi ve eş seçmede öncelikler arasında bir anlamlılık olup olmadığını araştıran Babahanoğlu'nun çalışmasında iki değişken arasında anlamlılığa rastlanmamıştır.¹⁰⁷

2.2.4.Sosyoekonomik Duruma Göre Eş Seçme

Tablo 12: Sosyoekonomik Duruma Göre Eş Seçme

<i>Sosyoekonomik Durum</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
A-Ortanın Altı	74	71,51	9,403	0,453	0,636	
B-Orta	407	72,50	8,545			

¹⁰⁶ Sancak Aydın - Demir, "Lisansüstü Öğrencilerinin Eş Seçimini Etkileyen ve Sınırlandıran Görüş ve İnançları", 641.

¹⁰⁷ Babahanoğlu, "Eş Seçiminde Öncelikler", 590.

C-Ortanın üstü	142	72,06	9,292
Toplam	623	72,28	8,816

Yukarıdaki tabloda algılanan sosyo-ekonomik duruma göre eş seçme kriterleri anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında elde edilen verilere göre eş seçme kriterleri ve sosyo-ekonomik durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($F_{623}=0,453; p>0,05$). Elde edilen verilere göre ortanın üstü $\bar{x}=72,06$ ve ortanın altı $\bar{x}=71,51$ olsa da herhangi bir anlamlılık elde edilememiştir. Buna göre araştırmacının ortaya koymuş olduğu *sosyoekonomik duruma göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* şeklindeki alt hipotezi doğrulanmamıştır.

Babahanoğlu'nun benzer bir kriter üzerinde, ailenin ekonomik durumu (geliri) ve eş seçme arasında yaptığı analizin sonuçlarında da bir anlamlılık elde edilememiştir.¹⁰⁸ Aydınalp ve Şengül'ün çalışmasında da ekonomik duruma göre eş seçimi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak bu çalışmada alt faktörlerden sadece birinde anlamlılığa rastlanmıştır.¹⁰⁹ Yine 2018 yılında Kaçar'ın yapmış olduğu araştırmada da aylık gelirin eş seçme önceliklerinde önemli farklılıklar oluşturmadığı tespit edilmiştir.¹¹⁰ Bununla birlikte belli başlı kriterlerde anlamlılık tespit edilen araştırmalar da vardır.¹¹¹

İçinde bulunduğu, yetiştiği ekonomik durumun; kişinin günlük kararları, yaşam standardı gibi unsurlara etki etmesi elbette kaçınılmazdır. Ancak bizim çalışmamızda bu konuda bir anlamlılığa rastlanamamıştır.

2.2.5. Yaşanılan Yere Göre Eş Seçme Kriterleri

Tablo 13: Yaşadığı Yere Göre Eş Seçme

<i>Yaşadığı Yer</i>	<i>N</i>	<i>\bar{x}</i>	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
A-Üç Büyük Şehir	182	71,80	8,402	0,391	0,677
B- Diğer Büyük Şehirler	370	72,46	9,096		

¹⁰⁸ Babahanoğlu, "Eş Seçiminde Öncelikler", 590.

¹⁰⁹ Aydınalp - Şengül, *Gençlerde Eş Tercih ve Sekülerlik*, 234.

¹¹⁰ Merve Kaçar, *Flört Süresinin Eş Seçme Önceliklerine İlişkisinin İncelenmesi* (İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü., Yüksek Lisans Tezi, 2018), 106.

¹¹¹ Bknz: Efe, *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri*; Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*.

C- Diğer İller	71	72,57	8,430	
Toplam	623	72,28	8,816	(ANOVA)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde; yaşadığı yere göre eş seçme kriterleri arasındaki ilişkide istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir ($F_{623}=0,391$; $p>0,05$). Bunu Türkiye’de kent yaşamı ve köy yaşamı arasında kitle iletişim araçları ve sosyal medya kullanımlarının ve kültür aktarımı yöntemlerinin köylerde de yaygın olarak kullanılmasına bağlamak mümkündür. Ayrıca bu basın, yayın organlarının ve sosyal mecraların ortaya koyduğu yaşam tarzının kitlesel düzeye ulaşmasıyla örülen reklam ağları neticesinde ortak bir kültür inşa edildiğinden bahsedebiliriz. Kültürel çeşitliliğin oluşturduğu bakış açıları, ifade etmeye çalıştığımız araçlar vasıtasıyla zamanla etkinliğini yitirmekte ve bu kültürel çeşitlilik yerini tekdüzeliğe bırakmaktadır. Bu tekdüzelik eş seçme kriterleri bağlamında yaşanan şehirlerin anlayış ve kafa yapısı olarak farklılaşmadığını gösterdiğini söyleyebiliriz. Yani dünyanın sosyal ağlarla küçük bir köye dönüştüğü söylemini doğrular niteliktedir.

Babahanoğlu’nun çalışmasında benzer bir kriter olan katılımcıların en uzun yaşadıkları yer değişkeni ile eş seçmede öncelikler üzerinde yapılan analizde de anlamlılığa rastlanmamıştır.¹¹²

2.2.6.Dindarlık Algısına Göre Eş Seçme Kriterleri

Tablo 14: Dindarlık Algısına Göre Eş Seçme

Dindarlık Algısı	N	\bar{x}	ss	F	p	Fark
A-Hiç Dindar Değil/ Dindar Değil	50	62,14	11,794	35,186	0,000	(A-B)
B-Fikrim Yok	58	68,87	11,243			(A-C)
C-Dindarım	481	73,46	7,270			(A-D) (B-C) (B-D)
D- Çok Dindarım	34	76,32	7,606			(C-D)
Toplam	623	72,28	8,816			

¹¹² Babahanoğlu, “Eş Seçiminde Öncelikler”, 590.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde dindarlık algısı ve eş seçimi arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($F_{623}=35,186$; $p<0,05$). Dindarlık algısı arttıkça eş seçme kriterleri düzeyi de artmaktadır. Dindarlık algısının tüm grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar mevcuttur. Gruplar arasındaki aritmetik ortalamalara bakıldığında bu farklar göze çarpmaktadır. Hiç dindar değil/Dindar değil $\bar{x}=62,14$, Fikrim Yok $\bar{x}=68,87$, Dindarım $\bar{x}=73,46$ ve çok dindarım $\bar{x}=76,32$ şeklindedir.

Kişinin kendini algılamış olduğu dindarlık düzeyi eş seçimi kriterlerini etkilemektedir. Aritmetik ortalamalara bakıldığında en yüksek verinin çok dindarım seçeneğinde olduğu görülmektedir. Ayrıca A-B, A-C, A-D, B-C, B-D ve C-D arasında anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Bener'in çalışmasında da dindarlık algısı ve eş seçimi kriterlerinin farklılaştığı ve bu farklılığın anlamlı olduğu tespit edilmiştir.¹¹³

Kendini çok dindar hissedenler eş seçimi kriterlerine daha çok dikkat ederken, hiç dindar değil ve dindar değil hissedenler daha az dikkat ettikleri görülmektedir.

2.2.7. Politik Siyasi Görüşe Göre Eş Seçimi Kriterleri

Tablo 15: Politik Siyasi Görüşe Göre Eş Seçme

<i>Politik Siyasi Görüşe</i>	<i>N</i>	<i>\bar{x}</i>	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
Milliyetçi-Muhafazakar	211	74,28	6,962	17,451	0,000	
Muhafazakar	185	74,95	7,057			
Sosyal Demokrat	40	67,07	10,457			
Milliyetçi	65	69,27	9,004			
Dünya vatandaşı	75	67,92	11,320			
Diğer	47	68,36	9,411			
Toplam	623	72,28	8,816			

¹¹³ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 95.

Tablo incelendiğinde kendini muhafazakar ve milliyetçi-muhafazakar görenlerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında diğerlerinden farklılaştığı ve ortalamalarının yükseldiği görülmektedir. Buna göre *politik siyasi görüş ve eş seçme kriterleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir* ($F_{623}=17,451$; $p<0,05$).

Kişinin dünya görüşünün eş seçme kriterlerini etkilemesi kaçınılmazdır. Bizim elde ettiğimiz bulgular da bu durumu desteklemektedir.

Bu durumun ortaya çıkmasında muhafazakar kişilik yapısının geleneksel, yüksek beklenti, kriter çokluğu ve seçiciliğinin etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

2.3. DINDARLIĞA İLİŞKİN BULGULAR

2.3.1. Cinsiyete Göre Dindarlık

Tablo 16: Cinsiyete Göre Dindarlık

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	305	33,82	6,617	-2,349	0,019
Kadın	318	34,96	5,416		
<i>Toplam</i>	623				

Cinsiyet değişkenine göre dindarlık incelendiğinde cinsiyet ile dindarlık arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir ($t_{623}=-2,349$; $p<0,05$). Elde edilen verilere göre kadınların erkeklere oranla daha dindar oldukları ve bu farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmacının ortaya koyduğu *cinsiyete göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmaktadır. Literatüre bakıldığında pek çok çalışma da bizim sonuçlarımızla örtüşmektedir. Bener'in çalışmasındaki sonuçlar bizim çalışmamızdaki sonuçlarla uyuşmaktadır.¹¹⁴ Evli bireylerin cinsiyetine göre Dindarlık Ölçeğinin ibadet alt boyutundan elde edilen puan ortalamaları arasında kadınlar yönünden anlamlı farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Buna göre; kadınların erkeklere göre dini ibadetleri daha fazla yerine getirdikleri söylenebilir.¹¹⁵ TÜİK verilerinden Diyanet İşleri

¹¹⁴ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 81.

¹¹⁵ Demet Ataşalan Arslan, *Dindarlık İle Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 53.

Başkanlığı'nın yayınlamış olduğu Türkiye'de dini hayat çalışmasında dindarlık hissiyatı ve ibadetlerin yerine getirilmesi konusunda kadınların erkeklere oranla daha dindar oldukları elde edilen sonuçlar arasındadır.¹¹⁶ Üniversite öğrencilerinin motivasyonel dindarlığının cinsiyet ve yaş değişkenine göre incelendiği bir çalışmada cinsiyetin dindarlık düzeyini anlamlı olarak farklılaştırdığı tespit edilmiş olup kadınların motivasyonel dindarlığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹¹⁷ Bu durumun Ok'un çalışmasında da dini tutumun kadınlar arasında daha yaygın olduğu, erkeklerin de sekülerizm ve dönüşüm konusunda ön plana çıktığı görülmektedir.¹¹⁸ Yapıcı'nın çalışmasında da kız öğrenciler "dinin etkisini hissetme", "dua etme", "tövbe edip af dileme", "dine önem verme" ve "öznel dindarlık algısı" açısından erkeklerden anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir.¹¹⁹ Bununla birlikte dindarlık ile evlilik doyumu ve evlilikte sorun çözme üzerine yapılan başka bir araştırmada cinsiyet ve dindarlık arasındaki ilişkiye dair; dinin etkisini hissetmede kadınların daha yüksek dindarlık puanı aldığı gözlenmiş ancak bu çalışmada bizim çalışmamızın aksine bu konu hakkında anlamlılık bulunamamıştır.¹²⁰ Literatüre baktığımızda dindarlık ve cinsiyet değişkeni arasında yapılan pek çok analizde kadınların daha dindar oldukları görülmektedir.

Bizim çalışmamızda hipotezimiz doğrulanmış olsa da toplumumuzda genel geçer bir fikir haline gelen kadınların daha dindar oldukları görüşü genelleme yapılabilecek kesin bir yargı değildir. Zira Yapıcı'nın Türkiye'de yapılan araştırmaları değerlendirdiği çalışmada kadınların daha dindar olduğu ifadesi genelleme yapmaya müsait bir olgu olmadığı sonucuna varılmıştır.¹²¹

¹¹⁶ TÜİK, "Türkiye'de Dini Hayat Araştırması," (Ankara: T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014).

¹¹⁷ Berrin Güner, "Üniversite Öğrencilerinin Motivasyonel Dindarlık Düzeylerinin Yaş Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 20/4 (29 Ekim 2021), 2042-2054.

¹¹⁸ Üzeyir Ok, "Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 539.

¹¹⁹ Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık* (Adana: Karahan Yayınları, 2007), 243.

¹²⁰ Hayati Hökelekli - Fatma Balcı Arvas, "Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/34 (01 Aralık 2017), 139.

¹²¹ Asım Yapıcı, "Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar Ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri", *Dini Araştırmalar* 19/49 (24 Kasım 2016), 145.

2.3.2. Yaşa Göre Dindarlık

Tablo 17: Yaşa Göre Dindarlık

Yaş	N	\bar{x}	ss	F	p	FARK
A)18-22	110	31,50	8,716	11,522	0,000	
B)23-30	295	34,70	5,094			
C)31-45	163	35,31	4,868			
D)46 ve üzeri	55	35,89	5,864			
Toplam	623	34,40	6,056			<i>(ANOVA)</i>

Yaş ve dindarlık arasındaki ilişki incelendiğinde yaş grupları ve dindarlığın anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F_{623}=11,522$; $p<0,05$). Yaş gruplarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında yaş ilerledikçe dindarlık düzeyinde artış olduğu görülmektedir. Ulaştığımız sonuçlara göre yaş, dindarlık düzeyini farklılaştıran bir etken olduğu ve bu farklılığın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yaş ilerledikçe dindarlık artmaktadır. Buna göre araştırmacının öne sürdüğü *yaşa göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmaktadır.

Pek çok müstakil çalışmada yaşın dindarlığı etkileyen bir etken olduğu tespit edilmiştir. Taplamacıoğlu'nun 1962 yılında yapmış olduğu “yaşlara göre dini yaşayışın şiddet ve kesafeti üzerinde bir anket” isimli çalışmada yaşlara göre dindarlığı uygulama oranları tespit edilmiş ve yaş ilerledikçe dindarlığı uygulamanın arttığı gözlemlenmiştir.¹²² Ayrıca yapılan çalışmalarda dindarlık değişkeniyle yapılan analizlerde dindarlık bölümü başlığıyla pek çok çalışmada yer verilmiştir. Örneğin yapay zeka kaygısı ve dindarlığın araştırıldığı bir çalışmada yaşın dindarlığı etkileyen bir unsur olduğu ve bu etkinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda olduğu gibi bu çalışmada da yaş ilerledikçe dindarlığın arttığı tespit edilmiştir.¹²³ Dindarlık ve evlilik doyumu üzerine yapılan çalışmada da yaşın ilerlemesi ile dindarlıkta bir artışın olduğu, ancak yalnızca eşe dua etmede bu artışın anlamlılık kazandığı, 51-60/60 üzeri yaş

¹²² Mehmet Taplamacıoğlu, “Yaşlara göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde bir Anket”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1-4 (01 Haziran 1962), 141-152.

¹²³ Mehmet Kazak, *Yapay Zekâ Kaygısı, Yabancılaşma ve Dindarlık İlişkisi* (Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

grubunun 41-50 yaş grubuna göre eşleri için daha fazla dua ettikleri ortaya çıkmıştır.¹²⁴ Diyanet işleri başkanlığının TÜİK verilerine dayanarak hazırladığı çalışmada da yaş ilerledikçe ibadetleri yerine getirme noktasındaki dindarlık hassasiyetinin arttığı gözlenmektedir.¹²⁵

2.3.3. Eğitim Durumuna Göre Dindarlık

Tablo 18: Eğitim Durumuna Göre Dindarlık

<i>Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	<i>\bar{x}</i>	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
A-İlk/Orta/Lise	78	33,62	7,638	1,681	0,187
B-Üniversite	427	34,33	5,804		
C-Yüksek Lisans ve üzeri	118	35,19	5,735		
Toplam	623	34,40	6,056		<i>(ANOVA)</i>

Yukarıdaki tablo incelendiğinde eğitim düzeyi ve dindarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($F_{623}=1,681$; $p>0,05$). Çalışmamızda İlk/orta/lise mezunlarından üniversite ve yüksek lisans ve üzeri eğitim düzeyine çıktıkça dindarlık düzeylerinde artış gözlenmektedir. Ancak bu farklılaşma anlamlı değildir. Buna göre araştırmacının ortaya koyduğu *Eğitim durumuna göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmamıştır. Bu sonuçlar literatürde tam tersi bir görünüm çizmektedir. Literatüre baktığımızda eğitim seviyesi arttıkça dindarlık seviyesinin azaldığını görmekteyiz. Literatürde görülen ters orantı (eğitim seviyesi arttıkça dindarlık azalmakta) Bener'in çalışmasında sınıflar düzeyinde dahi görülmektedir. Bu çalışmada birinci sınıftan üst sınıflara gidildikçe azaldığı ve anlamlılık arz ettiği görülmüştür.¹²⁶

Koç'un yapmış olduğu demografik özellikler ile dindarlık arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada ise iç güdümlü ve dış güdümlü dindarlıklar ayrı ayrı değerlendirilmiş eğitim durumu ile dindarlık arasında bizim çalışmamızdaki gibi

¹²⁴ Hökelekli - Balcı Arvas, "Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", 140.

¹²⁵ TÜİK, "Türkiye'de Dini Hayat Araştırması," 43.

¹²⁶ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*.

anlamlılık elde edilememiş ancak ortalamalara bakıldığında ise eğitim seviyesi yükseldikçe dindarlığın düştüğü görülmektedir.¹²⁷

2.3.4.Sosyoekonomik Duruma Göre Dindarlık

Tablo 19: Sosyoekonomik Duruma Göre Dindarlık

<i>Sosyoekonomik Durum</i>	<i>N</i>	<i>\bar{x}</i>	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
A-Ortanın Altı	74	33,83	6,723	0,370	0,691
B-Orta	407	34,47	5,6669		
C-Ortanın üstü	142	34,50	6,757		
<i>Toplam</i>	<i>623</i>	<i>34,40</i>	<i>6,056</i>		

Sosyoekonomik durum ve dindarlık ilişkisi incelendiğinde yukarıdaki elde ettiğimiz sonuçlara göre sosyoekonomik durum ve dindarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir ($F_{623}=0,370$; $p>0,05$). Buna göre araştırmacının ortaya koyduğu *Sosyo-ekonomik duruma göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmamıştır. Ancak bizim verilerimizin aksine pek çok çalışmada ekonomik durum düştükçe dindarlığın arttığı, ekonomik durum yükseldikçe dindarlığın düştüğü görülmektedir. Bu sonuçların elde edilmesinde katılımcılarımızın büyük çoğunluğunun orta seviye ekonomik durumda olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu hipotezler çalışmamızın ana hipotezi olmadığı için bu konu üzerinde bu kadarını aktarmakla yetiniyoruz.

¹²⁷ Mustafa Koç, "Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (01 Haziran 2010), 217-248.

2.3.5.Yaşanılan Yere Göre Dindarlık

Tablo 20: Yaşadığı Yere Göre Dindarlık

<i>Yaşadığı Yer</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Farklar</i>
A-Üç Büyük Şehir	182	33,25	7,509	4,881	0,008	
B- Diğer Büyük Şehirler	370	34,81	5,416			A-B A-C
C- Diğer İller	71	35,25	4,518			
Toplam	623	34,40	6,056		<i>(ANOVA)</i>	

Yukarıdaki tablo incelendiğinde yaşanılan yer ile dindarlık arasında istatistiksel olarak anlamlılığa rastlanmaktadır ($F_{623}=4,881$; $p<0,05$). Buna göre üç büyük şehir olan Ankara, İzmir ve İstanbul’da yaşayanların diğer yerlere oranla dindarlıklarının daha düşük olduğu gözlenmektedir. Küçük şehirlerde yaşayanların dindarlık puanının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca üç büyükşehirde yaşayanlar ile diğer büyük şehirde yaşayanlar arasında (A-B) ve üç büyük şehirde yaşayanlar ile diğer illerde yaşayanlar arasında (A-C) anlamlılığa rastlanmıştır. Buna göre araştırmacının öne sürmüş olduğu *yaşanılan yere göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmaktadır.

Bener’in çalışmasında da köyden büyük şehre doğru yapılan sıralama ve analizde hayatının çoğunu köyde geçirenlerin dindarlık puanının diğerlerine oranla anlamlı derecede daha dindar oldukları aynı zamanda dindarlık puanının en düşük olduğu grup büyük şehirde yaşayanlar olduğu tespit edilmiştir.¹²⁸

Türkiye’de kent yaşamının yaygınlaşmasıyla dindarlığın boyutları ve yaşantısı itibariyle farklılaşmalar olduğunu söyleyebiliriz. Ancak “her ne kadar kentsel hayatın akışı içerisinde dinin pratik boyutuna engel olabilecek birçok yön bulunmakta ise de, bu durum diğer boyutlara ve özellikle de bilgi ve eğitim boyutuna aynı şekilde yansımamaktadır.”¹²⁹ Yani kentsel yaşamın dindarlık boyutlarını tamamıyla

¹²⁸ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 83.

¹²⁹ Çelik - Günay, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, 106.

kötüleştirdiği söylenemez. Ancak bizim sonuçlarımızda dindarlığın alt boyutlarına yer verilmemiştir. Genel olarak dindarlık toplam puanları üzerinden analiz yapılmıştır. Çalışmamızda köy kent ayrımı yapılmamış ancak üç büyük şehir, büyük şehirler ve diğer iller şeklinde kategorize ettiğimiz için hem şehirlerin imkanları hem gelişmişlik düzeyleri farklı olduğu için dindarlığı etkileyeceği kanaati bizde hakim olmasından kaynaklı kent yaşamının etkilerinin büyük şehirler üzerinden düşünmekteyiz.

Kentsel yaşamın dini pratikler konusunda kendine özgü kurumsallaşması ve çeşitlenmesi vardır. Bazı ritüellerin profesyonel kurumlara havale edilmesi, cenaze ile ilgili uygulamaların giderek resmi ya da profesyonel kurumlarca yürütülmesi, hayatın önemli anları ve geçiş törenlerine eşlik eden dinsel anlayış ve uygulamaları da devre dışı bırakabilmektedir.¹³⁰ Kanaatimizce bu tür uygulamaların ve ritüellerin büyük şehirlerde kurumlar eliyle yürütülmesi bireyin dindarlık seviyesini etkilemesi de kaçınılmazdır.

2.3.6.Dindarlık Algısına ve Dindarlık Puanları Arasındaki İlişki

Tablo 21: Dindarlık Algısı ve Dindarlık Puanları

<i>Dindarlık Algısı</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Fark</i>
A-Hiç Dindar Değil/ Dindar Değil	50	20,66	9,129	200,523	0,00	A-B A-C A-D
B-Fikrim Yok	58	32,29	4,859			B-C
C-Dindarım	481	35,79	3,539			B-D C-D
D- Çok Dindarım	34	38,68	1,981			
<i>Toplam</i>	<i>623</i>	<i>34,41</i>	<i>6,057</i>			<i>(Anova)</i>

Katılımcıların kendilerini algıladıkları dindarlık seviyesi ve dini tutum toplam puanları arasında yapılan Anova analizinde algılanan dindarlıkla ölçülen dindarlık puanları arasında tutarlılık gözükmemektedir. Aritmetik ortalamalara bakıldığında çok dindarım diyenlerin ortalamalarıyla dindarım, fikrim yok, hiç dindar değil/dindar değil arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F_{623}=200,523$; $p<0,05$).

¹³⁰ Çelik - Günay, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, 108.

Buna göre araştırmacının ortaya koyduğu dindarlık algısı ve dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır alt hipotezi doğrulanmıştır.

2.3.7. Politik Siyasi Görüşe Göre Dindarlık

Tablo 22: Politik Siyasi Görüşe Göre Dindarlık

Politik Siyasi Görüşe	N	\bar{x}	ss	F	p
Milliyetçi-Muhafazakar	211	35,96	3,925	27,482	0,000
Muhafazakar	185	36,73	2,875		
Sosyal Demokrat	40	29,92	9,158		
Milliyetçi	65	31,51	6,687		
Dünya vatandaşı	75	30,76	8,069		
Diğer	47	31,89	8,014		
Toplam	623	34,41	6,057		

Tablo incelendiğinde politik siyasi görüş ve dindarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($F_{623}=27,482$; $p<0,05$). Buna göre kendini muhafazakar görenler ve milliyetçi-muhafazakar görenlerin dindarlık toplam puanları diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Algılanan dindarlık düzeyinde olduğu gibi katılımcıların sosyo politik görüşleri ve dindarlık düzeyleri arasında uyumluluk olduğunu gösterebilir. Yani araştırmacının son alt hipotezi olan *politik siyasi görüşe göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmıştır.

3. Eş Seçme ve Dini Tutum

Tablo 23: Eş Seçme Kriterleri ve Dini Tutum Arasındaki İlişki (Korelasyon)

		Dini Tutum
Eş Seçme Kriterleri	Korelasyon (r)	0,449**
	Anlamlılık (p)	0,000
	N	623

** p< 0.01 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Eş seçme ve dini tutum arasında korelasyonu gösteren yukarıdaki tablo incelendiğinde eş seçimi ve dini tutum arasında pozitif yönlü anlamlı bir korelasyon olduğu sonucu elde edilmiştir (r=0,449; p<0,01). Başka bir ifadeyle dini tutum arttıkça eş seçme kriterleri artmaktadır. Buna göre araştırmada öne sürülen *eş seçimi kriterleri ve dini tutum arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dini tutum arttıkça eş seçme kriterleri artar* yönündeki hipotezimiz doğrulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre dini tutumun eş seçimi kriterlerini etkileyen bir değişken olduğu ifade edilebilir.

Din her alanda olduğu gibi aile kurumuna da doğrudan etki etmektedir. Dini değerler aileye ilişkin pek çok aktivitenin merkezinde yer alır. Ailenin kuruluşunda gerçekleştirilen evlilik ve düğün töreninden, ölümle ilgili seremonilere kadar, aileye yeni üyelerin katılımı, erkek çocukların sünnet töreni ve hatta doğurganlık ve boşanma gibi aileyle ilgili pek çok konu din ile yakından ilgilidir. Ailede hayatın merkezinde yer alan pek çok olay dinsel adetlerle pekiştirilir. Evlilikten boşanmaya kadar her bir adım dini düzenlemelerle belirlenmiştir.¹³¹ Dolayısıyla hayatın her alanına nüfuz eden dinin eş seçmeyi etkilemesi de kaçınılmazdır.

Dindarlığın sadece eş seçme konusunda değil evliliği sürdürme evlilik uyumu, evlilik doyumu gibi farklı etkenler üzerinde de etkileri literatürde araştırılan konular

¹³¹ Nurşen Adak, "Toplumun Temel Yapı Tası Aile", *Kurumlara Sosyolojik Bakış*, ed. Sevinç Güçlü (İstanbul: Kitabevi, 2011), 45.

arasındadır. Bu konuda “Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkisi: Evli Bireyler Üzerine Bir İnceleme” isimli çalışmada dindarlığın evlilik uyumu üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmış dindarlık ile evlilik uyumu arasında ilişki olduğu, dindarlık arttıkça evlilik uyumunun arttığı tespit edilmiştir.¹³²

Dinlerin evlilik ve eş seçme hakkında verdiği tavsiyeler öğütler olabileceği gibi bireylerin kendi inanç sistemlerine ve yaşam tarzına aykırı düşmeyecek bir hayat yaşamak istemeleri ve bu doğrultuda kriterler oluşturmak istemeleri gayet doğaldır. Evlilik konusunda dinlerin belli başlı yasakları söz konusudur. İslam ehli kitap bir kadınla evliliğe izin verirken müşriklerle evlilik yasaklanmıştır. Yahudiler ve Hristiyanlar açısından da yasaklar söz konusudur. Evlilik durumunda çocukların farklı din ve kültürden etkilenmesi, ırk safiyetinin korunması vb. kaygılarla farklı dindkilerle evlilik yasaklanmıştır.¹³³

Dinlerin yasakları ve emirleri olan evlilik konusunda kendini dindar olarak tanımlayan ya da dini yaşamaya gayret eden bireylerin inandıkları değerleri göz ardı edip hiçbir değeri yokmuşçasına eş seçme konusunda prensipleri olmaması düşünülemez bir durumdur. Kendini dindar olarak tanımlayan bireyler evlilik konusunda ister dini gerekçelerle ister ahlaki prensiplerle olsun kriterlerinin yüksek olması doğaldır.

Ayrıca eş seçimi konusunda dindarlık kriterine önem verildiğini gösteren araştırmalar da vardır. Bener’in çalışmasında eş seçiminde dikkat edilen en önemli kriter olarak en çok “dindarlık” kriteri tercih edilmiştir.¹³⁴

Dinin amaçları arasında bireyin hayatını düzenleme konusunda birey-birey, birey-toplum ve birey-yaratıcı ilişkilerini düzenlediği bilinmektedir. Evlilik bu üç şekilde de insan hayatında yer kaplamaktadır. Birey-birey, eşler arasındaki ilişkiler. Birey-toplum, evliliğin kurulması, topluma duyurulması, toplumsal normlara uygun biçimde gerçekleştirilmesi. Birey-yaratıcı, eşlerin yaratıcıya karşı sorumlulukları, doğacak

¹³² Ahmet Rifat Geçioğlu - Hasan Kayiklik, “Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkisi: Evli Bireyler Üzerine Bir İnceleme”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 19/1 (26 Haziran 2019), 212.

¹³³ Din farklılığının evlenmeye etkileri için bkz.: Ali Aslan Topçuoğlu, “Yahudilik-Hristiyanlık Ve İslâm Hukuku’na Göre Nikâh Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10/2 (2010), 79-120.

¹³⁴ Bener, *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi*, 74.

çocukların yetiştirilmesi, sorumlulukları vb. konuların üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla dinin insan hayatını doğrudan yönlendirmesi ve etkilemesi kaçınılmaz bir durumdur. Bu durum elde ettiğimiz bulgularla da desteklenmektedir.

SONUÇ

Araştırmanın temel hipotezi olan *Eş seçimi kriterleri ve dini tutum arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dini tutum arttıkça eş seçme kriterleri artar* yargısı araştırmamızda doğrulanmış olup bulgularımız literatürle uyumluluk göstermektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasını dinin bireyler üzerinde yaşam biçimi, hayat tarzı ve prensipler ortaya koymasına bağlayabiliriz. Aynı zamanda dinin hayata geçirilmiş şekli olan dindarlığın eş seçme pratiğine etkisi kaçınılmaz olacaktır.

Alt hipotezlerden ilki *cinsiyete göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* alt Hipotezimiz doğrulanmıştır. Bulgularımıza göre kadınların erkeklere göre eş seçimi konusunda daha seçici olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasını kadınların psikolojik ve duygusal olarak erkeklerden farklı olmasına bağlayabiliriz. Genel olarak literatüre baktığımızda konu hakkındaki bulgular bizim sonuçlarımızla uyuşmaktadır.

Kadınların kriterlere verdikleri cevapların aritmetik ortalamaları erkeklere göre daha yüksektir. Ancak erkeklerle kadınların ilk on kriterden dokuzu sıraları farklı olmakla birlikte aynı kriterlerdir. Kadın ve erkelerin ilk seçeneğinin ve son seçeneğin aynı olduğunu vurgulamak gerekir. *Hoşgörülü/duyarlı/cana yakın olması* kriteri hem kadınlar hem de erkekler önemsemiş ve ilk sırada tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. *Evleneceğim kişinin popüleritesinin yüksek olması* kriteri ise her iki cinsiyet için önemsiz bulunmuş ve aritmetik ortalamaları en düşük madde olarak göze çarpmaktadır. Sosyal medya ve sosyallığın ön plana çıktığı bu dönemde bu sonucun ortaya çıkmasını katılımcılarımızın pek çoğunun dindarlık puanının yüksek çıkmasına ve dindarlığın insanlara belirli sınırlar koymasına bağlayabiliriz.

Alt hipotezlerden *yaşa göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezi doğrulanmıştır. Bu farklılaşmanın 18-22 yaş ve 23-30 yaş grupları arasında anlamlılık arz ettiği görülmektedir. 23-30 yaş grubunun aritmetik ortalamasının yüksek olması yüksek olması ve bu iki grup arasındaki anlamlılık bizim ülkemiz özelindeki evlilik yaşı ile ilgili olabileceği kanaatindeyiz. Zira katılımcıların büyük çoğunluğunun lisans mezunu olması ve 24-25 yaşlarına mezun olup iş hayatına atılma sonrasında hayatın düzene girmesi ve evlilik kararı alıp ayakları yere basan kararlar verebilme

dönemi ancak bu zaman dilimine tekabül etmektedir. Literatüre baktığımızda ise bu konuda genel geçer bir durum söz konusu değildir.

Alt hipotezlerimizden üçüncüsü *Eğitim durumuna göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* şeklindeki alt hipotezimiz doğrulanmıştır. Bulgularımıza göre en yüksek kriterlerin eğitim seviyesi yüksek katılımcılarda olduğu görülmektedir. Yani eğitim düzeyi arttıkça eş seçme kriterleri artmaktadır. Bunda yüksek eğitilmiş bireylerin kendileri gibi nitelikli bir adayı tercih etmek istemeleri gayet tabii bir durumdur.

Alt hipotezlerimizden dördüncüsü *sosyoekonomik duruma göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmamıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasını katılımcıların büyük çoğunluğunun (407 kişi) orta gelir seviyesinden olmasından kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz. Ancak bu çalışmanın farklı gelir seviyesinden katılımcılarla yapılmasının daha elverişli sonuçlar vereceği kanaatindeyiz.

Alt hipotezlerimizden beşincisi olan *Yaşanılan yere göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* hipotezimiz doğrulanmamıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında Türkiye’de gelişen iletişim araçları ve basın yayın organlarının ülkenin dört bir yanında aktif olarak kullanılması ve belli bir eğitim seviyesine kadar zorunlu olması bireylerin ortak bir kültür ve anlayış birliğinin olmasına bağlayabiliriz. Araştırmamızda şehirler bazında bir ayırım yapılmıştır. Üç büyük şehir, büyük şehirler ve diğer iller şeklinde bir ayırım yapılmıştır. Bu araştırmanın farklı bölgeler ve köy, ilçe, il, büyükşehir, mega şehir şeklinde küçükten büyüğe yerleşim yerlerinde yapılması daha net veriler sunabileceği kanaatindeyiz.

Alt hipotezlerden altıncısı *Dindarlık algısına göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezimiz doğrulanmıştır. Sonuçlarımıza göre dindarlık algısı arttıkça eş seçme kriterleri düzeyi de artmaktadır. Kendini çok dindar olarak görenlerin eş seçme kriterlerinin diğer dindarlık algılarına (dindar olarak görenler, fikri olmayanlar ve hiç dindar olmayan/ dindar olmayanlar) göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bütün gruplar birbiriyle farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu konuda dindarlık algısı ve dindarlık puanlarının arasındaki uyumu analiz ettik ve sonuçların birbiriyle tutarlı olduğu sonucuna ulaştık. Yani alt hipotezlerimizden on üçüncüsü olan *dindarlık algısı ve dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* alt hipotezimiz de doğrulanmış aralarında anlamlılık tespit edilmiştir.

Alt hipotezlerden yedincisi olan *politik siyasi görüşe göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır* şeklindeki alt hipotezimiz doğrulanmıştır. Bu sonuçlara göre kendilerini muhafazakar görenlerin ve milliyetçi-muhafazakar görenlerin eş seçme kriterlerinin aritmetik ortalamalarının diğer politik-siyasi görüşlerden farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuçlara ulaşılmasında katılımcıların daha çok bu gruptan (muhafazakar ve milliyetçi-muhafazakar) olması olabileceği kanaatindeyiz. Ayrıca muhafazakarların geleneksellik ve tutuculuğunun etkisine de bağlayabiliriz.

Dindarlığa ilişkin bulgularımızdan sekizinci alt hipotezimiz *cinsiyete göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmaktadır. Bizim sonuçlarımıza göre kadınların dindarlık puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kadınların ibadet boyutunda daha ön plana çıktığı farklı çalışmalarda vardır. TÜİK verileri de bu yöndedir. Ancak literatüre baktığımızda kadınların daha dindar olduğu gibi bir genelleme içeren bir yargı ortaya koymak mümkün gözükmemektedir.

Araştırmamızın dokuzuncu alt hipotezi *yaşa göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmaktadır. Buna göre yaşın dindarlık düzeyini farklılaştıran bir etken olduğu ve bu farklılığın anlamlılık arz ettiği görülmüştür. Yaş ilerledikçe dindarlığın arttığı tespit edilmiştir. Bu sonuçları farklı nedenlere bağlayan araştırmalar vardır. Genç yaşlarda eğitim ve iş kurma hayat meşgalesinin fazla olması kişinin dine önem vermemesine neden olabileceği yapılan yorumlar arasındadır.

Eğitim durumu ve dindarlığa ilişkin bulgularımız neticesinde onuncu alt hipotezimiz *eğitim durumuna göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmamıştır. Bulgularımızda eğitim seviyesi arttıkça dindarlığın arttığı görülmüş ancak anlamlılık tespit edilememiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan ana nedenin katılımcıların dindarlık algısının ve dindarlık düzeylerinin yüksek olmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz. Zira literatüre baktığımızda eğitim düzeyi arttıkça dindarlığın azaldığına yönelik çalışmalar göze çarpmaktadır.

Sonuçlarımıza göre on birinci alt hipotezimiz olan *sosyo-ekonomik duruma göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmamıştır.

On ikinci alt hipotezimiz *yaşanılan yere göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmıştır. Elde edilen bulgularımıza göre üç büyük şehirden (Ankara, İzmir ve

İstanbul) büyük şehirler ve diğer illere gidildikçe dindarlığın arttığı ve bu durumun anlamlılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durumu şehirlerin büyümesiyle insan popülasyonunun farklılaşmasına ve kültür yozlaşmasına ve sosyal çözülmeye bağlamak mümkündür. Ayrıca kentsel yaşamın getirmiş olduğu bazı dini ritüellerin profesyonel ekipler ve kurumlar tarafından üstlenilmesi neticesinde kişilerin yaşamından dinin yavaş yavaş etkisinin azalması bu nedenler arasında sayılabilir.

Son alt hipotezimiz olan *politik siyasi görüşe göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır* doğrulanmıştır. Bulgularımıza göre eş seçme kriterlerinde olduğu gibi kendini muhafazakar ve milliyetçi-muhafazakar olarak görenlerin dindarlık puanları diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır ve sonuçlarda anlamlılık tespit edilmiştir.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgulara göre on dört alt hipotezden on tanesi doğrulanmış olup dört tanesi doğrulanmamıştır. Doğrulanmayanlar hipotezler şu şekildedir: *sosyoekonomik duruma göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır, Yaşanılan yere göre eş seçme kriterleri düzeyi farklılaşmaktadır, eğitim durumuna göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır, sosyo-ekonomik duruma göre dindarlık düzeyi farklılaşmaktadır.*

ÖNERİLER

- Araştırmanın cinsiyet faktörün kriterler üzerindeki etkisinin daha net, keskin ve güvenilir sonuçlar vermesi için kriterlerin yalnızca cinsiyet değişkeni ve dindarlık üzerinden bir araştırma yapılabilir.
- Yaş gruplarının ve hatta uzun yıllar evlilik tecrübesi geçiren bireyler gruplandırılarak bunlar üzerinde ayrı bir çalışma yapılabilir.
- Eğitim seviyesi kategorize edilip ayrı çalışmalar yapıp tekrar çalışmalar karşılaştırılmalı olarak analiz edildiği yeni bir çalışma yapılabilir.
- Çalışmamızda yaşanan yer üç büyük şehir, büyük şehirler ve diğer iller şeklinde kategorize edilmiştir. Kategoriler köyden başlanarak köy, ilçe, il, büyük şehir ve mega şehir şeklinde hepsi ayrı bir çalışma konusunu teşkil edebilir. Örneğin; “Köyde yaşayan bireylerin eş seçimi kriterleri ve dindarlık ilişkisi” gibi çalışmalar yapılabilir. Ayrıca farklı coğrafi bölgeler üzerinde eş seçimi ve dindarlık çalışmaları yapılabilir.
- Farklı siyasi partilerin egemen olduğu (sol-sağ görüş) ve politik siyasi görüşlerin keskin olarak ayrıştığı bilinen farklı şehirler de eş seçimi çalışmaları ve dindarlık çalışmaları yapılabilir.
- Eş seçimi kriterlerinin evlilik doyumu ve evlilik uyumu üzerindeki etkisini konu alan müstakil çalışmalar yapılabilir.
- Boşanmış bireyler üzerinde ayrı bir çalışma yapıp boşanmış bireylerin eş seçimi kriterlerinin araştırıldığı araştırma yapılabilir.
- Boşanma oranlarının yüksek olduğu bölgelerde eş seçimi ve dindarlık çalışması ve eş seçimi kriterleri boşanmaya ilişkin görüşleri üzerinden çalışma yapılabilir.
- Evli bireylerin eş seçimi kriterleri ve bekar bireylerin kriterlerinin karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir. (Evlilik tecrübesi geçirenlerle tecrübesi olmayanların kriterlerinin farklılaşp farklılaşmadığına bakılabilir.)
- Uzun soluklu bir çalışma yapılmak istenirse bekar bireylere yapılan çalışmaların yine aynı bireyler üzerinden evlendikten sonra kriterler konusundaki görüşlerinin değişip değişmediğini tespit etmek üzere boylamsal araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Acar, H. İbrahim. “Evlenme Engeli Olarak Din Farkı / Religion Difference as a Barrier to Marriage”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (ts.).

Acar, H. İbrahim. “Nişan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/152-154. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Adak, Nurşen. “Toplumun Temel Yapı Tası Aile”. *Kurumlara Sosyolojik Bakış*. ed. Sevinç Güçlü. İstanbul: Kitabevi, 2011.

Akpınar, Melike. *Bireyin Bağlanma Stili ile Eş Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Aktan, Hamza. “Kefâet”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/166-168. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Alıcı, Sümeyye Sultan. *Üniversite öğrencilerinin eş seçme stratejilerini yordamada eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Atar, Fahrettin. “Nikâh”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/112-117. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Ataşalan Arslan, Demet. *Dindarlık İle Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Bazı Kişisel Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Aydınalp, Halil - Şengül, Fatma Nur. *Gençlerde Eş Tercihi ve Sekülerlik*. Önsöz Yayıncılık, 2023.

Ayten, Ali. *Psikoloji ve Din Psikologların Din ve Tanrı Görüşleri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.

Babahanoğlu, Rasim. “Eş Seçiminde Öncelikler: Bilimsel Bir Araştırma”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)* 6/2 (2020).

Bacanlı, Hasan. “Eş Tercihleri”. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal* 2/15 (08 Mart 2001), 7-16. <https://doi.org/10.17066/pdrd.71188>

Başar, Ömer. *Eş Seçiminde Kadın Erkek Farklılıkları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Başay, Ali Can. *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Yapısı ve Eş Seçme Kriterleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Başıyigit, Öznur - Ülgen, Hanife. “Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar Bağlamında Eş Seçiminde Etkili Faktörler (2013-2023): Sistematik Derleme”. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apdad/issue/85667/1438684>

Bener, Muhammet. *Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi (SDÜ Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Bilgin, Vejdi. *Din ve Toplum Din Sosyolojisine Giriş*. Beyan Yayınları, 2021.

Bilgin, Vejdi. *Sosyal Çözülme ve Din*. Samsun: Etüt, 1. basım., 1997.

Bugay, Aslı - Tezer, Esin. “Üniversite Öğrencilerinin Evlenecekleri Eşlerde Aradıkları Özellikler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (01 Aralık 2008).

Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 23. Basım, 2017.

Cipriani, Roberto. *Din Sosyolojisi Tarih ve Teoriler*. ed. Ali Coşkun. Rağbet Yayınları, 2011.

Çelik, Celaleddin - Günay, Ünver. *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*. ed. Ünver Günay - Celaleddin Çelik. Karahan Kitabevi, 2006.

Durkheim, Émile. *Dini Hayatın İlk Şekilleri: Avustralya Totem Sistemi'nde*. çev. İzzet Er. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. baskı., 2018.

Durmazkul, Aysel Dursun. *Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1991.

Efe, Esin. *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Freud, Sigmund. *Dinin Kökenleri: totem ve tabu, Musa ve tektanrıcılık ve diğer çalışmalar*. çev. Selçuk Budak. Ankara: Öteki, 4. bas., 1999.

Geçioğlu, Ahmet Rifat - Kayıklık, Hasan. “Dindarlık ve Evlilik Uyumu İlişkisi: Evli Bireyler Üzerine Bir İnceleme”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* 19/1 (26 Haziran 2019), 202-224. <https://doi.org/10.30627/cuilah.536797>

Günay, Gülay - Bener, Özgün. “Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları”. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/1 (01 Ocak 2013), 1-16. <https://doi.org/10.14230/joiss9>

Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 16. baskı., 2020.

Güner, Berrin. “Üniversite Öğrencilerinin Motivasyonel Dindarlık Düzeylerinin Yaş Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi”. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 20/4 (29 Ekim 2021), 2042-2054. <https://doi.org/10.21547/jss.911295>

Güvensoy, İpek. *Beliren Yetişkin Türkler Arasında İdeal Özellikler ve Ebeveyn Onayının Eş Seçimi Üzerindeki Etkisi*. İstanbul: Koç Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Hökelekli, Hayati - Balcı Arvas, Fatma. “Dindarlık ile Evlilik Doyumu ve Evlilikte Sorun Çözme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/34 (01 Aralık 2017), 129-160.

Kaçak, Nazif. *Yeni İctihatlarla Yeni Türk Medeni Kanunu. 1: Madde 1 - 494*. Ankara: Seçkin, 2. Basım., 2007.

Kaçar, Merve. *Flört Süresinin Eş Seçme Önceliklerine İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü., Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Kasapkara, Alaeddin - Kasapkara, Betül. “20-30 Yaş Grubu Bekar Erkeklerin Eş Seçimine Yönelik Tutumları ve Eşten Beklentilerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi”.

Kayıklık, Hasan. “Bireysel Dindarlığın Boyutları ve İnanç-Davranış Etkileşimi”. *İslami Araştırmalar Dergisi* 19/3. sayı – Din Psikolojisi Özel Sayısı (2006), 491-499.

Kazak, Mehmet. *Yapay Zekâ Kaygısı, Yabancılaşma ve Dindarlık İlişkisi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Keldal, Gökay. “Evliliğe Bakış Açısı ve Evlilikten Beklentiler”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 30/1 (30 Nisan 2021), 1-10. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.662290>

Kirman, Mehmet Ali. *Din Sosyolojisi Sözlüğü*. Adana: Karahan Kitabevi, 2016.

Koç, Mustafa. “Demografik Özellikler ile Dindarlık Arasındaki İlişki Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/2 (01 Haziran 2010), 217-248.

Maslow, Abraham H. “A Theory of Human Motivation (Ebook)”, ts. <https://www.everand.com/book/663186700/A-Theory-of-Human-Motivation>

Ok, Üzeyir. “Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması”. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 22.

Ok, Üzeyir. “Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 528-549.

Okumuş, Ejder. *Din ve Toplumsal Çatışma*. İnsan Yayınları, 2017.

Ondaş, Barış. *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimiyle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi*, 2007. <https://avesis.gazi.edu.tr/yonetilen-tez/dc7c0249-2731-4a1a-b261-468f2932129d/universite-ogrencilerinin-evlilik-ve-es-secimiyle-ilgili-goruslerinin-incelenmesi>

Özgüven, İbrahim Ethem. *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 3. Basım, 2014.

Özüdoğru Düşünmez, Reyhan. *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Ve Eş Seçimine İlişkin Görüş ve Düşünceleri*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Sancak Aydın, Gökçe - Demir, Ayhan. “Lisansüstü Öğrencilerinin Eş Seçimini Etkileyen ve Sınırlandıran Görüş ve İnançları”. *Ege Eğitim Dergisi*, 627-652. <https://doi.org/10.12984/egeefd.322401>

Seçer, İsmail. *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2017.

Sezen, Lütfi. “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Erzurum* 27 (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı) (2005), 185-195.

Soner, Gökçenur - Düşünceli, Betül. “Eğitim fakültesi öğrencilerinde eş seçme stratejileri ve ilişki doyumu”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi* 4/1 (31 Mayıs 2021), 186-202. <https://doi.org/10.33400/kuje.912255>

Şen, Bülent. *Metaforlarla Eş Seçimi*. Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.

Taplamacıoğlu, Mehmet. “Yaşlara göre Dini Yaşayışın Şiddet ve Kesafeti Üzerinde bir Anket”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1-4 (01 Haziran 1962), 141-152.

Tarhan, Nevzat. *Aile Okulu ve Evlilik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 28. Basım, 2023.

Tarhan, Nevzat. *Evlilik Psikolojisi: Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik*. İstanbul: Timaş Yayınları, 5. Basım, 2008.

Topçuoğlu, Ali Aslan. “Yahudilik-Hıristiyanlık Ve İslâm Hukuku’na Göre Nikâh Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10/2 (2010), 42.

Topgül, Tuna Çağlar. *Kurum Bakımında Kalmış Yetişkinlerin Deneyimleri ve Eş Seçimi Stratejileri*. Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023.

TÜİK. “Aile İstatistikleri”, ts.

TÜİK. “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri,2023”. 22 Şubat 2024

TÜİK. “Medeni Durum İstatistikleri”, ts.
<https://nip.tuik.gov.tr/?value=MedeniDurum>

TÜİK. “Türkiye’de Dini Hayat Araştırması,”. Ankara: T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.

Tümer, Günay. “Din (Genel Olarak Din)”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/312-320. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Weber, Max. *Din Sosyolojisi*. ed. Ephraim Fischhoff. çev. Latif Boyacı. İstanbul: Yarın Yayıncılık, 2. baskı., 2016.

Yapıcı, Asım. “Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar Ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri”. *Dini Araştırmalar* 19/49 (24 Kasım 2016), 131-161. <https://doi.org/10.15745/da.268813>

Yapıcı, Asım. *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık*. Adana: Karahan Yayınları, 2007.

Yapıcı, Asım. *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-sosyal Uyum ve Dindarlık*. Adana: Karahan Yayınları, 3. Basım, 2007.

Yatkın, Nihat. “İslam’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2010), 47-61.

Yazıcıoğlu, Yahşi - Erdoğan, Samiye. *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2004.

Yıldırım, İbrahim. “Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3/27 (ts.), 15-30.

Yıldırım, Neşide. “Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri”. *Bilig* 28 (01 Haziran 2004), 59-81.

Yıldız, Murat. “Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma”. *Tabula Rasa* 1 (01 Ocak 2001), 19-42.

“‘popüler’ Türk Dil Kurumu Sözlük Anlamı”, ts. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=populer>

TDK. “Söz Kesmek Türk Dil Kurumu Sözlük Anlamı”, ts.

“Türkiye İstatistik Kurumu Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri”, 2020

EKLER

Ek-1. Kişisel Bilgiler

Ek-2. Eş Seçme Ölçeği

Ek-3. Dindarlık Ölçeği

Ek-4. Etik Kurul İzin Yazısı

Ek-1. Kişisel Bilgi Anketi

Değerli katılımcı;

Elinizdeki formda eş seçimi ve dini yönelim ilişkisini ele alan bilimsel bir çalışmada kullanılacak üzere birtakım maddeler bulunmaktadır. Yapacağınız işaretlemeler sonucu ortaya çıkacak olan veriler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, sizden kimliğinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Araştırmanın güvenilir ve geçerli sonuçlar üretmesi yapacağınız işaretlemelerin samimiyetine bağlıdır. Lütfen maddeleri dikkatli bir şekilde okuyup size en uygun ifadeyi X işareti ile belirtiniz. Destek ve iş birliğinizden dolayı teşekkür ederim.

Mürşit Yılmaz
PAÜ İslami İlimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

1-Cinsiyetiniz : (1) Erkek (2) Kadın

2-Yaşınız : Lütfen yazınız.....

3-Medeni durum : (1) Evli (2) Bekar (3) Diğer

Evliyseniz:

(kaç yıllık?).....

(evliliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz?).....

(ilk evlendiğinizde kaç yaşındaydınız)

(Mevcut evliliğiniz kaçınıcı evliliğiniz) 1 2 3 4 5 5 ve üzeri

(Aşağıdakilerden hangi yöntemle evlendiniz?)

(1)Aşk evliliği mi? (2) mantık evliliği mi? (3)Görücü Usulü (4)Kendinin bulması (5) Fark etmez

4-Eğitim düzeyiniz : (1) İlkokul (2) Ortaokul (3) Lise (4) Üniversite (5) Yüksek lisans (6) Doktora

5-Sosyoekonomik düzey: (1) Alt (2) Ortanın altı (3) Orta (4) Ortanın üstü (5) Üst

6-Eşler arası yaş farkı en fazla kaç olmalıdır? (0-3) (4-6) (7-9) (10-12) (fark etmez)

(kadın büyük olmalı) (erkek büyük olmalı)

7-Kendinizi dindarlık olarak nasıl algılıyorsunuz?

(1) Hiç Dindar Değil (2)Dindar Değil (3)Fikrim Yok (4)Dindarım (5) Çok Dindarım

8-Kendinizi politik-siyasi olarak nasıl görüyorsunuz? (birden çok işaretleyebilirsiniz)

(1) Muhafazakar (2) Sosyal Demokrat (3) Milliyetçi (4)Liberal (5) Laik Müslüman (6)Diğer

9-Evlenemeden önce evlilik eğitiminden geçilmesi gerektiğini düşünüyormusunuz?

(1)Evet (2)Hayır

10-Evleneceğiniz kişi kendi memleketinizden olmalı mıdır?

(1)Evet (2)Hayır

11-Niçin evlenirsiniz? (birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

(1)Kişisel Kompleksleri Tatmin (2)Evde Ses Olsun (3)Hizmet Almak İçin (4)Duygusal Tatmin/Yalnızlık Hissi (5)Cinsel Tatmin (6) Allahın Emri (7)Aile yönlendirmesi (8)Toplum Baskısı (9)Diğer

12-Başka uyuaktan biriyle evlenir misiniz?

(1)evet (2) hayır (Özellikle evlenmeyi düşünmeyeceğiniz kişileri tanımlar mısınız?.....)

13-Eş adayınızın görünür bir engelini bulunması kararınızı olumsuz etkiler mi?

(1)Evet (2)Kısmen (3)Hayır

14-Evlenirken boşanma ihtimali göz önünde bulundurulmalı mıdır?

(1) evet (2)Hayır (3)Fikrim yok

15-Sizce hangi evlilik biçimi mutlu ve sağlıklı aile için en uygundur?

(1)Aşk evliliği mi? (2) mantık evliliği mi? (3)Görücü Usulü (4)Kendinin bulması (5) Fark etmez

16-Aile kurumunun önemli olduğuna inanıyor musunuz?

(1)Evet (2)Hayır (3) Fikrim yok

17-Eş adayınıza ailenizin onayı önemli midir?

(1) Hiç Önemli Değil (2)Önemli Değil (3)Kısmen (4)Önemli (5)Çok Önemli

18-Evlenmeyi zorlaştıran etkenler sizce nelerdir?

(1)Aile (2)Ekonomi (3)Toplum (4)Duygusal Faktörler (5)Kişisel İstekler (6)Dengini Bulamamak

19-Şuanda ailelerin gençleri evliliğe hazırladığını düşünüyor musunuz?

(1) Evet (2) Kısmen (3)Hayır

Ek-2. Eş Seçme Ölçeği

(Evliliğinizde veya eş tercihinizde size uyan seçeneği önem derecesine göre işaretleyiniz.)		Hic Önemli Değil	Önemli Değil	Kusmen Önemli	Önemli	Çok Önemli
1	Aşık Olmam/Aşk ilişkisinin olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Güzel/Yakışıklı olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Maddi durumunun iyi (Zengin) olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Bakir/Bakire olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Eğitim düzeyinin benimle denk olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Eş tercihimde ailemin onayı	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Aynı dinden/mezhepten olmak	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Politik siyasi görüşümün benzer/aynı olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Kültürümün benzer/aynı olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Becerikli/Yetenekli/ Hamarat olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Yaşının benimle eşit ya da yakın olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Ailesinin ve kendisinin sosyokültürel seviyesinin benim ailemle denk olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Cinsel açıdan çekici olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Hoşgörülü/Duyarlı/Cana yakın olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Evleneceğim kişinin dindar olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Daha önce evlenmemiş olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Flört ilişkisi yaşıyor/yaşamış olmam	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Yaşam tarzlarımızın birbirine uyması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Aile bağlarına düşkün olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Evleneceğim kişinin popülaritesinin yüksek olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Ek-3. Dindarlık Ölçeği

<i>Anketin bundan sonraki bölümünde sizden istenen, aşağıdaki verilen etkinlikleri hangi sıklıkla icra ettiğimizi belirtmenizdir. Lütfen hiçbir şeyden çekinmeden maddeleri okuyunuz. İfadeler üzerinde fazla düşünmeden etkinlikle ilgili durumunuzu en iyi şekilde ifade eden daireyi işaretleyiniz.</i>		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	İnanđığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım	☐	☐	☐	☐	☐
2	Yaşantımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimde duygulanırım	☐	☐	☐	☐	☐
4	Dini etkinliklere katıldığımda gerçekten zevk alırım	☐	☐	☐	☐	☐
5	Dinin gereksiz olduğunu düşünüyorum	☐	☐	☐	☐	☐
6	Dini inancın insanlara yararından çok zararı olduğunu düşünüyorum	☐	☐	☐	☐	☐
7	Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum	☐	☐	☐	☐	☐
8	Zor zamanlarda Allah'ın bana yardım ettiğini düşünüyorum	☐	☐	☐	☐	☐

Ek-4. Etik Kurul İzin Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.10.2023-E.432682

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-93803232-622.02-432682
Konu : Etik Kurul Kararı

DAĞITIM YERLERİNE

İlgide kayıtlı başvurunuz 2/10/2023 tarih ve 19-8 toplantı/karar nolu etik kurul toplantısında görüşülmüş olup, alınan karar ekte sunulmuştur.

Gereği için bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Kurul Başkanı

Ek: Karar (1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
İslami İlimler Enstitüsüne

Bilgi:
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hasan KAFALI

Evrak Tarih ve Sayısı: 11.10.2023-E.432682

T.C
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

SAYI: 68282350/2023/19

Toplantı Tarihi: 2.10.2023
Toplantı Sayısı: 19
Toplantı Saati: 15:30

*192.168.18.84
284373
11.10.2023*

KARAR 8- Üniversitemiz İslami İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı 203983072 numaralı öğrencisi Mürşit YILMAZ'ın "Eş Seçimi ve Dini Yönelim" konulu Yüksek Lisans tezine yönelik başvuru formu ile usul ve etik açıdan verdiği beyan ve ekler tetkik edilmiş olup; proje sahibinin, başvurusunda yer alan bilgi, belge ve taahhütnamelere uygun bilimsel davranışlar sergileyeceği kanaati oluşmuştur. İş bu karar oy birliği ile alınmıştır.